

Amnesty press

NR 3
2024

**POLEN: NU SKA
RÄTTIGHETER
RENOVERAS**
SIDAN 24

**SÁPMI: STRIDEN
OM VINDKRAFTEN**
SIDAN 36

DEMOKRATINS FALL?

*Demokratin går bak-
länges och autokratin
vinner mark. Försvarare
av yttrandefriheten och
rättsstaten kämpar
i motvind.*

SIDAN 10-33

Så kan demokratis reträtt stoppas

”Hösten 2023 läste jag samhällsskapsläxa med en tonåring. ”De flesta länder i världen är demokratier”, stod det. På ett par år hade so-boken åldrats. Det var inte längre sant. Det är en sorglig insikt att drabbas av när man sitter bredvid ett barn.

Amnesty International är politiskt oberoende. Kritik riktas mot alla länder som kränker mänskliga rättigheter eller bryter mot internationell rätt, oavsett styrelseskick eller regeringsfärg.

Det här numret av Amnesty Press handlar om att demokratin i världen minskar. Och med den minskar yttrandefrihet, föreningsfrihet, kvinnors rätt... Ja, ni fattar, snöbollen sätts i rullning.

Polarisering, desinformation och ekonomisk ojämlikhet driver på utvecklingen, men framtiden är inte huggen i sten. Demokratiprofessor **Staffan Lindberg** som är intervjuad i det här numret, konstaterar att ”det beror på hur vi som medborgare agerar”.

I **POLEN PÅGÅR**, sedan landet i december fick en ny regering, arbetet för att återuppbygga en tilltufsad rättsstat. Det är ett långsamt arbete, men EU är så pass nöjda att 137 miljoner euro som tidigare varit frysta kommer att betalas ut

FOTO: STEFAN BOHLIN

IRA MALLIK
Chefredaktör

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: Ira Mallik, redaktör och ansvarig utgivare.
GRAFISK FORM/AD: A4/Lotta Lundin.
REPRO: A4/Lotta Lundin.
ADRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm.
TELEFON: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01.
E-POST: ap@amnesty.se
SVENSKA SEKTIONEN: Plusgiro 900072-0, bankgiro 900-0720.
HEMSIDA: amnestypress.se
PRENUMERATION: 250 kr.

TRYCKERI: Stibo.
PRESSLÄGGNING 3/2024: 17 september 2024.
Utkommer med fyra nummer 2024.
MANUSSTOPP 4/2024: 23 oktober 2024.
HOS LÄSARNA: 6 december 2024.
ISSN: 0284-7108. Detta nummer trycks i 70 455 exemplar.
ANNONSER: annonser@amnesty.se Ämne: Annonser
OMSLAG: Getty images.

till landet. Förutsättningen för skiftet var en stark opposition som bildade en spretig koalition, samt ett fungerande valsysteem. Valet 2023 har bedömts som fritt, om än inte helt rättvist. Och viktigast av allt: Medborgarna agerade, de mobiliserade och röstade.

ARGENTINA, ÄR LIKSOM Polen en elektoral demokrati (det finns en opposition och fria val), men efter regeringsskiftet i december har rätten att protestera inskränkts. Ett brott mot internationell rätt, enligt FN:s sändebud. De som protesterar menar att landet håller på att autokratiseras: då regeringen förminskat den tidigare militärdiktaturens brott, stängt Kvinnoministeriet, vill förbjuda abort och annonserat att sociala medier ska AI-övervakas för att upptäcka ”framtida brott”.

Några val återstår detta supervalår, i bland annat Georgien och USA. Efter nyår kan 2024 summeras. Framtidens skolböcker kan som i Bulgarien censurera omnämnande av ”icke-traditionell sexuell läggning” - eller berätta att demokratin ökar. Men det kräver att vi som globala medborgare agerar.

Ira Mallik

Fri vid fångutväxling

8 Ryska Aleksandra Skotjilenko berättar hur hon fördes från fängelset till ett flygplan. Nu är hon fri.

Argentina i omvandling

10 En ny president i Argentina som slår ner på demonstranter och vurmar för den forna diktaturen sprider rädsla bland de som protesterar.

Demokratin backar

20 Friheten minskar och autokratierna går framåt i i hela världen. Nu är vi på samma demokratinivå som år 1985, enligt forskningen.

DESSUTOM

6
GODA NYHETER
Komikers skämt ej brottsligt.

35
NU
Kris för aborträtten i USA.

52
TILLBAKABLICKEN
Bangladesh - från frihetskamp till flykt

ÖKA TAKTEN. Aktivisterna kräver snabbare förändring i Polen. FOTO: JOAKIM MEDIN

GRÖN SKUGGA. Lisa Omma tar rast från rättsstriderna. FOTO: ELIN BERGE

Markstriden

36 Vapstens sameby kämpar mot vindkraften som byggs på renbetesmarken. De vill se en rättvis omställning i Sápmi.

Israel/Palestina på svensk tv

51 Recension av Göran Hugo Olssons nya mastodontdokumentär som består av arkivklipp från SVT.

STOPPA KRIGET. Fredsaktivister utanför konstverket *Broken Chair* vid FN-högkvarteret i Genève. Den trasiga stolen ska genom sitt förlorade ben påminna om alla som skadats av landminor.

”Sudan behöver fred”

INBÖRDESKRIGET I SUDAN har pågått i 16 månader. När fredssamtal inleddes i Genève, Schweiz i augusti samlades fredsaktivister utanför FN-högkvarteret för att kräva ett slut på det grymma krig som pågår i internationell medieskugga.

Tio miljoner människor har flytt undan striderna, tusentals har dödats och civila har utsatts för omfattande övergrepp. FN kallar konflikten för ”världens största hungerkris”. Nästan 25 miljoner är i behov av nödhjälp. I rapporten *New*

Weapons Fuelling the Sudan Conflict, beskriver Amnesty international hur vapeninflödet från länder som Kina, Ryssland, Turkiet, Serbien och Förenade Arabemiraten göder kriget.

Hoppet om ett eldupphör mellan Sudans armé och milisgruppen Rapid Support Forces (RSF) grusades när representanterna för Sudans militärjunta inte dök upp till de USA-ledda fredssamtalen. Mötet ledde trots allt till en överenskommelse om mat- och nödr transporter in i Sudan. ■■■

FOTO: TT/REUTERS/SOULEYMANE CAMARA

Tidigare presidenten Moussa Dadis Camara (längst fram) dömdes till ett tjugoförårigt fängelsestraff för arenamassakern i Conakry 2009.

Dom efter arenamassaker

GUINEA. Åtta personer, däribland tidigare juntaledaren och presidenten **Moussa Dadis Camara**, dömdes i juli för brott mot mänskligheten i en historisk rättegång i Guinea. Åtalet gällde massakern på en idrottsarena i huvudstad Conakry den 28 september 2009. Minst 156 personer dömdes när säkerhetsstyrkor öppnade eld vid en fredlig demonstration mot militärjuntan. Över hundra kvinnor och flickor utsattes för sexuellt våld. Den tidigare juntaledaren dömdes till ett tjugoförårigt fängelsestraff. Det är första gången en afrikansk stat åtar sig och dömer i ett fall som tidigare undersökts av den internationella brottmålsdomstolen ICC. ■■■

Maung Saweydollah finns på X under namnet: @M_Sawyed

FOTO: AMNESTY

Nybliven student hälsar

MYANMAR Maung Saweydollah har börjat studera på New York University i USA. För ett år sedan vittnade Maung Saweydollah via Amnesty International och nyhetskanalen Al-Jazira om fördrivningen och övergreppen mot rohingyerna i Myanmar 2017. Nu har han tagit sig från flyktinglägret Cox Bazar i Bangladesh till USA med stöd från bland annat svenska Amnestyfonden.

I ett meddelande till Amnesty Press skriver han att han är otroligt tacksam mot alla som har engagerat sig för honom. Samtidigt tänker han mycket på den senaste tidens attacker på rohingyer i Myanmar:

– Jag har blandade känslor:

Tacksamhet för att ha klarat mig hit men också ett ansvar för att göra det bästa av mina studier. Jag ser fram emot det som väntar och hoppas kunna bidra och påverka genom mina studier och aktivism.

Tillsammans med andra aktivister har han krävt att Meta kompenserar offren för den förföljelse som underblåstes av Facebooks algoritmer 2017. Då fördrevs 700 000 människor av Myanmars säkerhetsstyrkor. Han var då 15 år och familjen tvingades fly till grannlandet Bangladesh.

Hösten 2023 uppmärksammades Saweydollah i kampanjen "Skriv för frihet".

IRA MALLIK

”Det var ett otroligt känslösamt ögonblick”

Mexikanska funktionsrättsaktivisten **Marite Fernández** om en ny lag som tillerkänner alla över 18 år juridiskt självbestämmande. Tidigare har exempelvis personer med intellektuella funktionsnedsättningar vanligtvis satts under förmyndarskap och helt hindrats från att delta i grundläggande beslut om sina liv. ■■■

Frias från "störande av religiös harmoni"

SRI LANKA Den 33-åriga lankesiska komikern **Natasha Edirisooriya** har friats från anklagelserna om att ha kränkt buddhismen. Hon greps 2023 och satt häktad i en månad efter att klipp från ett standup-framträdande spritts på nätet. Hon anklagades för att ha spridit religiöst hat och "störande av religiös harmoni".

– Hela den här utredningen är

ett skämt, sade Edirisooriya till nyhetsbyrån AFP efter att anklagelserna i juni lades ner.

Amnesty International har kritiserat Sri Lankas regering för att systematiskt slå ned på yttrandefrihet genom att missbruka lagstiftning om hets mot religion och folkgrupp. Buddhism är majoritetsreligion i landet. ■■■

FOTO: AMNESTY

Komikern **Natasha Edirisooriya** friades från anklagelserna om att ha kränkt buddhismen.

Åtalad nyhetssajt får fortsätta

FILIPPINERNA Fredspristagaren **Maria Ressa** nyhetssajt The Rappler har fått nytt tillstånd att ges ut. Förföljelserna och trakasserier mot tidningen och dess vd, journalisten Maria Ressa, började när president **Duterte** kom till makten 2015. Tidningen har åtalats och Ressa fällts för "cyberförtal".

2023 värdade den norska nobelkommittén till Dutertes efterträdare om att ingripa. Tidningen får nu tillstånd att fortsätta komma ut, och flera skattemål mot både Ressa och tidningen har lagts ner. ■■■

Rätten till kärlek

En lag om samkönade äktenskap antogs i juni i Thailand. I Sydkorea utbröt i juli glädjeyra vid Högsta domstolen när samkönade pars rättighet att dela sjukförsäkring godkändes, i praktiken ett erkännande av samkönade pars rättigheter. ■■■

BEFRIAD. Aleksandra Skotjilenko i rättegångsburen. Hon dömdes till fängelse i 7,5 år för spridande av "falska nyheter".

ALEKSANDRA SKOTJILENKO FRI:

"Jag är euforisk"

Efter att ha varit fängslad i över två år släpptes Aleksandra Skotjilenko plötsligt i den uppmärksammade fångutväxlingen med Ryssland. Nu berättar hon om tiden i fängelset, fångutväxlingen – och återföreningen med flickvännen Sonja.

TEXT: TATIANA KIREEVA

Fångutväxlingen mellan Ryssland och flera västländer den 2 augusti var som en scen från kalla kri-

gets dagar: 16 politiska fångar och utländska medborgare som dömts till fängelse i Ryssland och Belarus blev då utväxlade mot åtta ryska FSB-medarbetare, spioner och mördare som dömts i Europa och USA, samt två barn.

En av dem som nu kan andas fritt är den ryska konstnären Aleksandra "Sasja" Skotjilenko.

– Jag är så euforisk och värdesätter varje sekund, säger hon.

Hon greps 2022 efter att ha

ÅTERFÖRENADE. Aleksandra och Sonja planerar att stanna kvar i Tyskland.

protesterat mot den ryska invasionen av Ukraina genom att byta ut prislappar i en mataffär i Sankt Petersburg mot snarlika etiketter med information om kriget.

"Den ryska armén har bombat

en konstskola i Mariupol. Ungefär 400 personer gömde sig där från beskjutningar", skrev hon på en av de nya prislapparna.

I november 2023 dömdes Aleksandra till 7,5 års fängelse för att ha spridit "falska nyheter" om den ryska armén.

– Fängelset är ett bibliotek av människoöden. De år som jag har spenderat där har varit de mest utvecklande i hela mitt liv – jag fick veta så mycket om mig själv. Jag har träffat människor, från olika yrken och olika religioner, som har varit med om riktiga tragedier, säger hon.

I slutet av juli i år försvann plötsligt Aleksandra från fängelset. Hennes flickvän Sonja Subbotina är också med under intervjun. Hon berättar om ångesten.

– Jag åkte runt till alla fängelser i Moskva – ingenstans kunde vi hitta henne, säger Sonja som brukade göra besök för att lämna över mat och läkemedel.

UNDER TIDEN FÖRFLYTTADES Aleksandra till Lefortovo – ett häkte i Moskva. Det var där ryska myndigheter samlade alla fångar som skulle bli utväxlade. Samtidigt började uppgifter om 16 försvunna ryska fångar cirkulera i medierna.

– De dagarna var de läskigaste. Jag visste inte vad som pågick. Tanken på att min familj inte visste någonting höll på att äta upp mig. Jag kunde inte äta, jag kunde inte sova. Jag mådde så himla dåligt, men sen kom tanken om att jag måste fortsätta leva och kämpa. Och dagen efter blev jag frigiven, berättar Aleksandra.

När flickvännen Sonja hörde

rykten om en eventuell fångutväxling – och att Aleksandra kunde ingå i den – tog hon första möjliga flyg till Ankara, Turkiet.

– På tre timmar samlade jag hela mitt liv i en enda resväska och drog. Jag hade så bråttom, berättar Sonja.

Fredagen den 2 augusti landade både Aleksandra och Sonja, ovetandes om och helt oberoende av varandra, på flygplatsen i Ankara.

– Jag landade och fick ett telefonsamtal från "Sasja". Hon sa att hon också var i Turkiet och att hon hade blivit utväxlad. Kan du tänka dig det? Äntligen kunde jag andas ut, berättar Sonja.

16 FÅNGAR KLEV av flygplanet i Ankara. Bland dem fanns de ryska oppositionspolitikerna Vladimir Kara-Murza, Ilja Jasjin, och grundaren till människorättsorganisationen Memorial, Oleg Orlov, som fick Nobels fredspris år 2022. Tre amerikanska medborgare, bland annat journalisten Evan Gershkovich utlämnades också.

Fångarna flögs vidare till den tyska staden Köln. Redan samma kväll kunde Aleksandra och Sonja återförenas.

– Jag är euforisk och glad för varje sekund för att jag kan vara nära min älskade Sonja. **I två och ett halvt år har jag varit frantagen sådana enkla saker som träd, sol och luft. Tills du har förlorat friheten kan du inte värdesätta den tillräckligt,** säger Aleksandra men tillägger:

– Glädjen är större än skuldkänslorna, men jag lider av tanken att jag är frisläppt medan många andra sitter kvar.

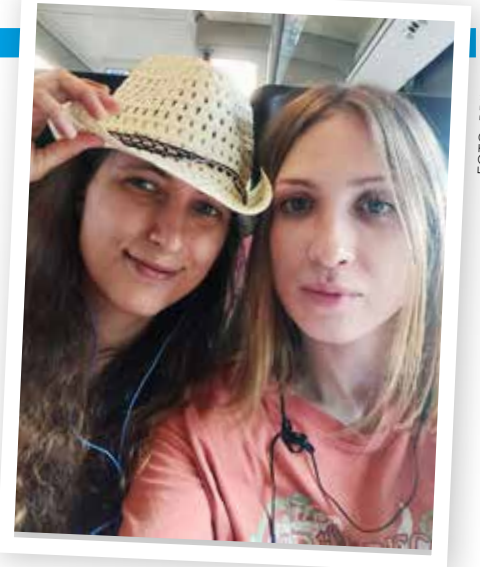

FOTO: PRIVAT

"I två och ett halvt år har jag varit frantagen sådana enkla saker som träd, sol och luft. Tills du har förlorat friheten kan du inte värdesätta den tillräckligt."

Varför har jag vunnit i ett lotteri och inte de?

Nu väntar framtiden.

Tillsammans med flickvännen Sonja tänker hon stanna kvar i Tyskland.

– Nu tecknar jag en serie om fångutväxlingen. Jag har fått så mycket inspiration av alla människor jag träffade, säger Aleksandra Skotjilenko. ||||

Amnesty International lyfte i slutet av 2022 fram Aleksandra Skotjilenko i sin globala kampanj "Skriv för frihet". I Sverige skrev 15 651 personer under.

FOTO: TT/SANTIAGO OROZ/SOPA IMAGES VIA ZUMA PRESS WIRE

Argentina

"DE KAN ALDRIG

"Friheten går framåt" är namnet på nya presidenten Javier Mileis parti - men för en rad medborgerliga rättigheter går det bakåt. De som protesterar hotas med fängelse och anklagas för terrorism. När 33 demonstranter nyligen försvann i samband med ett gripande gick det en rysning genom den tidigare diktaturen.

TEXT: KINGA SANDÉN

BESEGRA OSS"

TEMA DEMOKRATI

KAMPEN OM ARGENTINA

10 Regeringens hårda tag, förbud och hot om bestraffning skrämmar de som fortfarande vågar protestera.

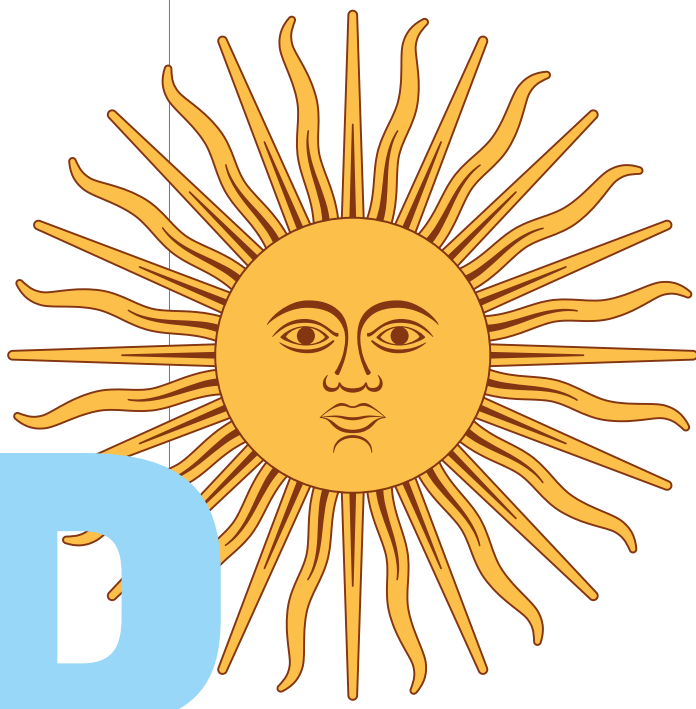
DEMOKRATIN BACKAR

20 Under 2000-talet har demokratin minskat och autokratin ryckt fram i hela världen. Vad är det som händer?

POLEN: RENOVERING PÅGÅR

24 Regeringen försöker återuppbygga rättsstaten, men det är en långsam och svår process.

PROTEST. Hundatusentals människor deltog i demonstrationen utanför parlamentet den 12 juni.

R

FOTO: KINGA SANDÉN

Ramona Tolaba, 56-årig städerska, greps när hon var på väg hem från en demonstration mot regeringen den 12 juni med sin argentinska flagga nedpackad i handväskan.

– Jag hade aldrig kunnat föreställa

mig att hamna i ett högsäkerhetsfängelse misstänkt för terrorism. En vanlig arbetande människa, i en demokrati, för att jag gick ut på torget i solidaritet med andra. Så det gör jag aldrig om, säger hon.

EKONOMEN JAVIER MILEI lovade argentinarerna att skära ner staten med motorsåg, och det har han sannerligen gjort sedan han tillträdde som president i december i fjol. Den självutnämnde anarkokapitalisten har bland annat kapat anslagen till sjukvård, utbildning, nödhjälp till fattiga och i stort sett all annan offentlig verksamhet. Det har lett till återkommande enorma demonstrationer, trots att en av regeringens första

åtgärder var att försöka förbjuda dem. Så den 12 juni höjdes priset för att protestera ytterligare.

– De har tystat mig, säger **Ramona Tolaba**, men jag vill åtminstone att folk i verkliga demokratier ska få veta hur vi har det här.

Hon jobbar på och försöker glömma, men känner sig inte fri säger hon. Förundersökningen fortsätter och hon måste anmäla sig på domstolen varje månad. Detsamma gäller **Juan Spinetto**, 44-årig straffrättsjurist, lärare på universitetet och flera gymnasieskolor. Han är sjukskriven eftersom han har svårt att vara bland folk och lätt blir upprörd, men längtar till skolorna där han undervisar om demokrati och medborgerligt engagemang.

Den 12 juni var han en av tiotusentals som protesterade utanför kongressen under omröstningen om ett stort lapppaket med bland annat privatiseringar, avregleringar av arbetsrätt och miljöskydd och utökade befogenheter för presidenten.

– Vi argentinare har en lång tradition av att det går att påverka genom att demonstrera och nu stod mycket på spel. Det var därför jag gick dit, och det var nog därför regeringen ville sända ett tydligt budskap till samhället: så här går det om du protesterar.

”De har tystat mig, men jag vill åtminstone att folk i verkliga demokratier ska få veta hur vi har det här.” Ramona Tolaba

FOTO: TT/AFP PHOTO/AG LA PLATA/MARCOS GOMEZ

PRESIDENT MILEI

JAVIER MILEI VALDES till president i december 2023. Han gick till val på att kapa offentliga utgifter och skära ner på staten. Argentina befinner sig sedan årtionden i djup ekonomisk kris med extrem inflation. Javier Milei har även gjort sig känd för uttalanden om att förbjuda abort, ifrågasättande av klimatförändringarna och attacker mot feminister och hbtqi-personer. Sedan den nya regeringen tillträdde har det hållits en lång rad massprotester i landet.

KAPA I STATEN. Javier Milei med motorsågen under valkampanjen.

DOKUMENTATION. Juan Spinetto uppmanar alla att anmäla myndighetsövergrepp trots att ingen tror att det ändrar något i nuläget. "Den här regeringen kommer inte att sitta för evigt."

"Vi argentinare har en lång tradition av att det går att påverka genom att demonstrera. Det var därför jag gick dit, och det var nog därför regeringen ville sända ett tydligt budskap till samhället: så här går det om du protesterar."

Den fredliga demonstrationen började spåra ur när några maskerade personer tände eld på en tv-buss. Ingen av dem har identifierats. Många som var där vittnar om hur polisen från att passivt ha sett på började jaga demonstranterna, driva dem framför sig och gripa folk på måfå.

Juan Spinetto berättar hur han flydde undan den svarta röken, polisens tårgas och gummikulor. Han var över en kilometer från kongressen när han fick flera batongslag i huvudet och blev stel av skräck, handfångslades med buntband och sattes på marken i ett gathörn, intill Sasha Lyardet, 25-årig kommunikationsstudent. Hon berättar:

– Jag och min vän sprang undan polisen. Hon ramlade omkull och skrek: jag har två

små barn, snälla gör mig inte illa. Till mig skrek poliserna: Stanna eller så skjuter vi och släpar dig i håret till häktet. Självklart trodde jag dem, det var därför jag gav upp.

Ungefär samtidigt tackade presidentkansliet i ett uttalande på X för att säkerhetsstyrkorna slagit ner ett försök till statskupp av terrorgrupper.

DE FLESTA AV DE 33 som greps hade aldrig träffats. Bland dem finns en hemlös man, en hel familj som sålde varmkorv och en ekonom anställd på finansdepartementet. Ekonomen orkar inte medverka här därför att hon är i för dåligt skick psykiskt, hälsar hennes syster. Fyra av deras familjemedlemmar finns bland de 30 000 som försvann under diktaturen 1976–1983. De greps av polis eller militär, utan att bokfö-

VARJE TORSDAG. Mödrarna på Plaza de Mayo eller De galna mödrarna började demonstrera framför presidentpalatset under diktaturen för att kräva svar på vart deras bortförda barn tagit vägen. De samlas fortfarande varje torsdag.

ras någonstans, och återfanns aldrig. Runt 9 000 har bekräftats mördade.

TROTS LANDETS MÖRKA historia och nuvarande demokratiska statsskick registrerades de 33 gripna till en början ingenstans. De berättar hur de kördes runt i polisbussar kedjade till sätena. Sedan till olika polisstationer där de fick sova på golvet. Då och då kom personer som presenterades som poliser, psykologer eller läkare och frågade: Varför kastade du sten? Varför satte du eld på bilar? Vilka politiska grupper är du med i?

I mellan ett och två dygn var de i praktiken utomrättsligt gripna, försvunna, utan att få kontakta närstående eller advokat. Sedan häktades de formellt av den federala domstolen Comodoro Py, misstänkta bland annat för stenkastning, medlemskap i kri-

minella grupperingar, uppvigling mot den konstitutionella ordningen och "stridslysten attityd", med terrormotiv som försvårande omständighet. I en öppen cell i domstolens källarplan skrevs de in. Ramona Tolaba har svårt att få fram orden:

– De filmade mig och sa åt mig att klä av

DIKTATURENS BROTT

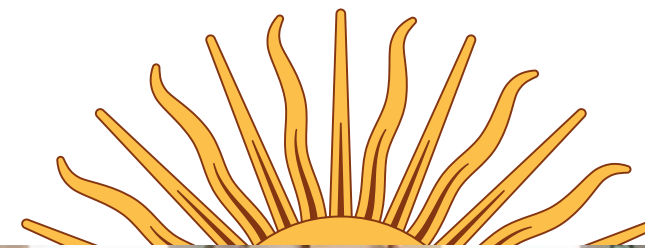
1976–1983 VAR ARGENTINA en militärdiktatur. Nya regeringen har lagt ner eller kraftigt skurit ner budgeten för flera myndigheter med uppgift att utreda diktaturens brott. Senast stängdes Conadi, myndigheten med uppgift att spåra personer som stals från sina fängslade mödrar som sedan mördades.

NYA FÖRBUD OCH MINSKADE FRIHETER

- Demonstrationer får inte hindra framkomligheten, enligt en förordning som regeringen utfärdat. FN:s speciella rapportör menar att protester i princip gjorts olagliga. Demonstrationer och organisationer kan också krävas på ersättning för kostnaderna för polisens insatser.
- Personer som demonstrerar kan få bidrag indragna. Föräldrar ska kunna straffas för att barn deltar i demonstrationer.
- Ökad registrering och identifikation av demonstrationer, även med hjälp av AI.
- Ökade angrepp på pressfriheten och enskilda journalister. Statliga men oberoende nyhetsbyrån Télam har lagts ner.
- En särskild "AI-säkerhetsgrupp" har tillsatts för att "förutsäga framtida brott" genom att patrullera sociala medier och analysera historiska data och övervakningskameror med ansiktsgenkänning i realtid och på så sätt förebygga brott.

KAMP. Rätten att fredligt protestera är inskriven i Argentinas grundlag.

NYA TIDER. En delegation från regeringspartiet La Libertad Avanza besökte i juli tolv dömda massmördare från militärjuntans toppskikt i Ezeizafängelset och poserade med dem på en bild som senare läckte ut. Fyra från vänster på bilden är Alfredo Astiz, dömd för att ha kidnappat, torterat och mördat den svenska 17-åringen Dagmar Hagelin och flera hundra till.

- mig. Inför alla som gick förbi i korridoren. Och sedan sätta mig på huk och sära på skinkorna. Vad skulle jag ha där, efter en natt i polisbussen? Den enda förklaring jag kan komma på är att de ville förnedra mig.
Hon är tyst länge.
- De lyckades.

ARGENTINSKA HÖGSÄKERHETSFÄNGELSER är kroniskt överbelagda, och de som döms för grova brott kan få vänta länge i häkte. Men efter två dygn fördes 16 av de 33 gripna till tre av de fängelser där de farligaste fångarna hålls. Övriga 17 släpptes.

Ramona Tolaba och Sasha Lyardet sattes i en trång cell med en smal brits i Ezeiza-fängelset. De var utmattade. Men ingen av de båda kvinnorna som fram till nyss varit vana att kräva sin rätt klagade på att bara en i taget kunde lägga sig ner. De gjorde i stället upp om att turas om.

- Vi vågade inte säga ifrån därför att vi var rädda att de skulle skada oss. Vi ingick en tyst pakt om att försöka skydda varandra, säger Sasha Lyardet.

I samma fängelse sitter några av landets mest beryktade förbrytare, dömda för brott

mot mänskligheten under diktaturen. En av dem är den nu 73-årige **Alfredo Astiz**, dömd för att ha kidnappat, torterat och mördat den svenska 17-åringen **Dagmar Hagelin** – och flera hundra till.

Han och elva andra från militärjuntans toppskikt fick i juli hemligt besök av en delegation från regeringspartiet La Libertad Avanza, LLA (Friheten går framåt). En grupp bild läckte ut på politikerna uppställda med massmördarna i fängelset, ihop med uppgifter om att partiet förbereder ett lagförslag om att männen ska få avtjäna resten av sina straff i hemmet.

Ledande LLA-politiker menar att juntans brott överdrivs och måste ses i ljuset av att militärerna försvarade staten mot vänsterterrorism. Kongressledamoten **Lilia Lemoine** kallar dem utomrättsligt gripna, trots att de åtnjutit alla de rättigheter till försvar och lagliga rättsprocesser som de nekade sina offer.

DEN 18 JUNI SLÄPPTES 11 av de återstående 16 gripna demonstrationerna, och sedan ytterligare tre. Bevisen räckte inte för att fortsätta frihetsberöva dem, skrev doma-

”Jag är här för att regeringen inte ska få utnyttja mig för att statuera exempel. Jag vill visa alla andra att de inte har besegrat oss. Att de aldrig kan besegra oss.”

➤ ren **Maria Servini** i beslutet. Hon uppgav också att insamlingen av bilder, videor och vittnesmål är avslutad.

För de släppta har inga bevis presenterats för de påstådda gärningarna eller uppsåten. Ändå läggs förundersökningarna inte ner.

– Jag har anmält övergreppen jag har utsatts för till myndigheterna, och jag uppmanar de andra att göra samma sak. Det blir förstås inget av det, men det är viktigt att det finns dokumenterat. Den här regeringen kommer inte att sitta för evigt, säger Juan Spinetto.

ANMÄLNINGAR OM myndighetsövergrepp tas emot bland annat av Sekretariatet för mänskliga rättigheter, en del av Justitiedepartementet. Fast betydligt färre kommer in sedan maktskiftet. Det berättar en fackligt förtroendevald anställd.

– De utsatta vänder sig hellre till ickestatliga organisationer eftersom den här regeringen rättfärdigar repression och kränkningar och hyllar diktaturen. De få anmälningar vi ändå får in kan vi inte göra något åt eftersom vi inte har fått några riktlinjer, säger hon.

Cheferna som tillsattes för över ett halvår sedan har inte meddelat hur arbetet ska bedrivas.

Vad vill regeringen på området? Justi-

tiedepartementets presskontakt Josefina Bosch meddelar att ingen ställer upp på en intervju.

EN KALL TISDAGSKVÄLL samlas nätverket till stöd för de gripna demonstranterna i en lånad föreläsningssal på universitetet. De hälsar med kindpussar och frågar i munnen på varandra:

– Höll de dig i källaren eller i polisbussen?

– Är du helt friad?

Sedan de släpptes har många hållit kontakten. Nu arbetar de för att förundersökningarna ska läggas ner och att de två som är kvar i Ezeizafängelset ska släppas. Den ena fångades på video när hon försökte sätta eld på en av stadens lånecyklar. Hon anklagas också för uppvigling, liksom den andre häktade.

– Vårt argument i rätten blir att inget av brotten fullbordades, säger advokaten Daniel Vazquez.

En människorättsaktivist som besökt de båda häktade säger att de mår okej och gärna vill ha fler besök. Sofia Ottogali säger:

– Enligt mina advokater bör vi som varit gripna inte besöka dem för att inte spå på anklagelserna om en terrorkomplot. Vi har väldigt allvarliga misstankar emot oss och får inte bli gripna igen. Därför ska vi inte heller gå i demonstrationer.

Demonstrationer innebär en stor risk. De får inte hindra framkomligheten enligt en förordning som regeringen införde direkt efter sitt tillträde. Det innebär också att polisen kan driva bort och gripa demonstranter utan andra brottsmisstankar. Enligt en ny lag kan den som har en öppen förundersökning emot sig och grips också omedelbart häktas.

GER INTE UPP. Sasha Lyardet går i demonstrationer trots att hon är rädd att gripas och häktas igen. "Regeringen ska inte få utnyttja mig för att statuera exempel."

FÖRORDNINGEN, OCH DEN repression mot gatuprotesterna som den lett till, utgör kränkningar av den konstitutionella demonstrationsfriheten. Det anser Amnesty International och flera andra internationella och argentinska människorättsorganisationer, som anmält regeringen till Inter-amerikanska kommissionen för mänskliga rättigheter.

I ett uttalande den 4 juli uttryckte kommissionen "oro för den oproportionerliga användningen av ordningsmakten mot fredliga demonstranter". Den uppmanade regeringen att respektera mötesfriheten och det individuella straffansvaret och att sluta definiera demonstranter som terrorister. Även FN:s rapportör om mötes- och organisationsfrihet har uttryckt oro och uppmanat till bättring.

Repressionen avskräcker. Allt färre demonstrerar, men ändå fylldes torget framför regeringspalatset Casa Rosada av tusentals människor med fanor, trummor och trumpeter i en facklig demonstration den 7 augusti.

SASHA LYARDET SOM släpar på en enorm väska med studiematerial och matlådor blir kramad av bekanta och svarar på alla frågor om sina upplevelser i häktet.

En siren tjuter. Hon stelnar till, innan hon ser att det är en ambulans som släpps igenom folkmassan. Hon är inte rädd, säger hon, men vaksam.

– Jag är här för att regeringen inte ska få utnyttja mig för att statuera exempel. Jag vill visa alla andra att de inte har besegrat oss. Att de aldrig kan besegra oss. ||||

SKADADE I PROTESTERNA

GUMMIKULOR OCH TÄRGAS används flitigt mot demonstranter. 665 personer skadades under årets första sex månader, många träffade i ansiktet. 47 av dem var journalister, och journalistorganisationer menar att pressfriheten inte respekteras.

DEMOKRATIN PÅ TILLBAKAGÅNG

Demokratin i världen backar. I 42 länder pågår nedmonteringen för fullt, och världen är nu tillbaka på samma demokratinivå som före murens fall. Staffan Lindberg på forskningsinstitutet V-dem, som mäter det demokratiska tillståndet i världen, sitter på dyster statistik. Vad var det som hände?

TEXT: RASMUS MALM

Professor Staffan Lindberg leder forskningen vid V-dem.

De årliga demokratiapparaterna från Staffan Lindbergs forskarlag har länge visat samma negativa trend. Sju av tio människor i världen lever nu i icke-demokratier, och den största försämringen sker i östeuropeiska länder nära oss.

– Usch, ja. Mitt jobb är inte alltid så uppmuntrande, tyvärr, suckar Staffan Lindberg, professor i statsvetenskap, och grundare av institutet "Varieties of Democracy" (V-dem) som är knutet till Göteborgs universitet.

Mest demokratisk var världen någon gång efter millennieskiftet, exakt vilket år beror på hur man räknar. Kring 2003 levde över hälften av världens befolkning i demokratier, idag är den siffran alltså nere på 29 procent. År 2012 var antalet länder som klassades som liberala demokratier som flest.

Den grad av demokrati som den genomsnittliga världsmedborgaren idag åtnjuter, har sjunkit till samma nivå som 1985, före Glasnost och Perestrojka. Den stora uppgången för demokratin efter Berlinmurens fall är nu helt uttraderad. Förändringen märks också i forskningen:

– När vi började med det

här V-dem-projektet så var vi alla demokratiseringsforskare. Nu sysslar vi alla med avdemokratisering eller autokratisering, berättar Staffan Lindberg.

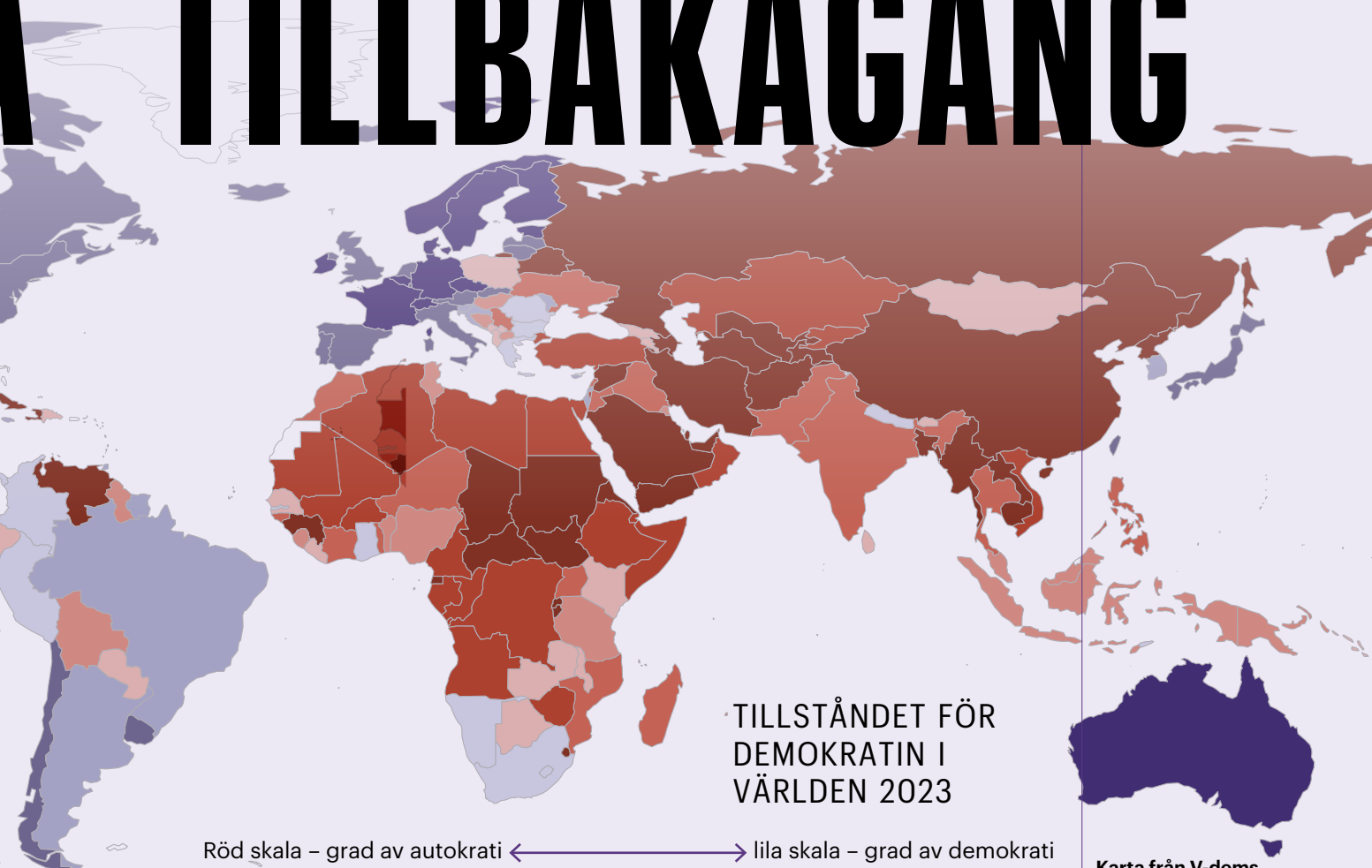
AUTOKRATISERING ÄR EN glidande skala där olika friheter och demokratiska institutioner inskränks eller avskaffas. När en demokrati monteras ner är det yttrandefriheten som attackeras först, enligt årsrapporten 2024. De senaste 10 åren har censuren av medier ökat i 45 länder där Indien, El Salvador och Mauritius är de senaste att utmärka sig.

– Man kan ju hålla val som följer alla procedurer, men om yttrandefriheten de facto är väldigt hårt begränsad och om man har skrämt eller lyckats fångsla oppositionen – som president Erdoğan gjort i Turkiet, där delar av oppositionen sitter i fängelse – då spelar det ingen roll att man har rena val.

I ena änden av demokrati/autokrati-skalan befinner sig den "liberala demokratin", i andra den "slutna autokratin". Däremellan befinner sig länder där val visserligen hålls men graden av frihet är kringskuren.

Var går gränsen? När är demokratin i ett land avskaffad?

– Om det inte finns någon reell opposition med möjlighet att verka, och om valen är så pass undergrävda att det inte går att byta regering den vägen, då räknas man inte

TILLSTÅNDET FÖR DEMOKRATIN I VÄRLDEN 2023

Röd skala – grad av autokrati ← → lila skala – grad av demokrati

som en demokrati längre, säger Lindberg.

I rapporten syns även tydligt att fria och rättvisa val undermineras i allt fler länder.

– Saker och ting fortsätter att bli värre. Det som sticker ut just nu, är att valens kvalitet också nu blir sämre och sämre. Valen är ju demokratis kärninstitution, säger Staffan Lindberg.

Allt fler auktoritära ledare ger sig nu helt djävt på själva valsystemet, säger Lindberg.

– Det tyder på att ledarna tycks känna sig mindre begränsade i vad de kan ta till, de har blivit mer drastiska och förvägna.

HELA 42 LÄNDER befinner sig nu i en process där demokratin är på tillbakagång. Men inte nog med det – i ytterligare 25 länder syns begynnande auktoritära tendenser.

Forskarlaget har aldrig vid någon tidigare tidpunkt sett så många länder, eller så stor andel av världens länder, försvagas demokratiskt. Bland länderna som fortsätter att autokratiseras under 2023, finns länder i vår närhet som Ungern och Serbien, samt asiatiska jättar som Indien, Indonesien och även Sydkorea, ett land som demokratiserades fram till vändpunkten 2018. När det gäller världens mest folkrika nationer, finns

Karta från V-dems årsrapport Democracy Winning and Losing at the Ballot.

ett positivt undantag i 2023 års demokrati-mätning:

– Förra presidenten Bolsonaro ledde ju Brasilien in på en avdemokratiseringsprocess. Men oppositionen kom till makten, och mycket av de försämringar av demokratin som Bolsonaro stod för har stoppats, och man har börjat återdemokratisera.

FORSKARNA FAMLAR EFTER säkra svar på frågan om varför demokratiseringsvågen, under 80-, 90- och början av 00-talet kom av sig och i stället vändes till sin motsats. Staffan Lindberg nämner ändå fyra olika samverkande faktorer, som samtliga har global räckvidd. Han räknar upp tre tunga nationer och en ekonomisk trend. Kina, Saudiarabien och Ryssland är tre autokratier – och maktspelare – med inflytande både i sin egen region och globalt: Kina genom sina ekonomiska muskler, Saudiarabien via religiös fundamentalism och Ryssland genom sin militära makt. Utöver dessa tre maktspelare, nämner Lindberg ökade ekonomiska klyftor som en förklaring bakom demokratins globala kris.

– Vi vet ju historiskt att väldigt kraftigt ökande skillnader i relativ socioekonomisk jämlikhet, ofta har föregått radikala förändringar i samhället, som på 30-talet efter börskraschen 1929, säger han och fortsätter:

– Forskning visar också att individer som drabbas av den ökade ojämlikheten, har en

väldigt mycket högre sannolikhet att rösta på högerextrema partier.

Höga nivåer av polarisering och desinformation driver på utvecklingen. Den antidemokratiska vågen som rullar över världen idag, drivs i många fall på av just högerpopulister, nationalistiska och reaktionära partier och ledare. Det här innebär också att kvinnors rättigheter går mycket starkt tillbaka i länder som avdemokratiseras i världen idag, förklarar Lindberg:

– Kvinnor ska tillbaka till hemmet, föda barn och laga mat och ta hand om mannen. Det är en del av agendan. Och det är liksom ingen slump att till exempel aborträtten är en så framträdande fråga i många länder, inklusive i USA och Argentina.

Hur påverkas då Sverige? Lindberg bedömer att den svenska demokratin är stark, men han ser flera oroande tecken på att en icke-demokratisk hållning vinner mark även här hemma. Både lagen mot utlandsspioneri, visitationszonerna och ökade möjligheter till hemlig avlyssning, klassar han som inskränkningar i de civila rättigheterna.

– Jag tycker att man kan se en normförskjutning här, och det oroar mig.

EFTER BERLINMURENS FALL myntade statsvetaren **Francis Fukuyama** begreppet ”historiens slut” för att beskriva den liberala demokratins totala seger. Så blev det inte. Ser vi nu ett annat historiskt skifte – ”demokratins slut”? Frågan går till Staffan Lindberg:

– Det finns ingen naturlag som pekar mot att liberala demokratier är en slutstation för världens utveckling. Det är visserligen så att om man tittar på utvecklingen sedan början på 1800-talet och framåt, så har det ju gått i mindre vågor upp och ner, men ändå långsiktigt framåt. Om man gör en regressionslinje, så är kurvan uppåtgående.

– Och vi får väl hoppas att den här tillbakagången vi ser nu, vid någon tidpunkt stoppas och vänder. Men det finns ju inget som garanterar det, utan det beror ju på hur vi som medborgare agerar. ||||

AUTOKRATI ↔ DEMOKRATI

Forskarna utgår från en demokrati-skala med fyra nivåer:

LIBERAL DEMOKRATI: präglas av civila rättigheter och ett självständigt rättsväsende som garanterar likhet inför lagen.

ELEKTORAL DEMOKRATI: Olika rättigheter kan vara kring-skurna, men det finns fortfarande politisk opposition och ett rättvist valsystem. Yttrandefrihet och mötesfrihet råder.

ELEKTORAL AUTOKRATI: Ett land med flerpartisystem, men utan yttrande- och föreningsfrihet (tex Algeriet, Pakistan och Uganda).

SLUTNA AUTOKRATIER: Inga verkliga val, ingen yttrande- eller organisationsfrihet. (t ex Haiti och Burkina Faso)

Så monteras demokratin ner

När en demokrati spricker sker det inte över en natt, utvecklingen är långsam och följer ett tydligt mönster. Föreställ dig en ”Diktatorns handbok”. Om boken fanns skulle den kunna heta: ”Så monterar du ner demokratin i fyra steg”. Var uppmärksam på detta:

TEXT: RASMUS MALM KÄLLA: STAFFAN LINDBERG, V-DEM

1

DET FRIA ORDET BEGRÄNSAS

FRIA MEDIER ÄR DE som kan berätta om att demokratin monteras ner. Många auktoritära regimer smutskastar och skrämmar enskilda misshagliga journalister. Nästa steg kan vara att ta över ägandet av medierna, förbjuda språkliga begrepp som ”krig” och övervakning av privatpersoner på sociala medier.

2

ATTACK MOT PROTESTER OCH CIVILSAMHÄLLET

ORGANISATIONER, LIKSOM fria medier, kan fungera som demokratis vakthundar. Ett fritt och spretigt civilsamhälle kan få ut massorna på gatorna i protester. Därför vill auktoritära ledare tidigt begränsa både organisations- och demonstrationsfriheten. I flera länder klassas kritiska röster och organisationer som ”utländska agenter”.

3

KONTROLL ÖVER DOMSTOLARNA

NÄSTA STEG I avdemokratiseringen är att förändra rättsväsendet, skicka domstolarna efter den politiska oppositionen, kvarvarande fria medier, dissidenter och organisationer. Den auktoritära ledaren behöver ta kontroll över författningsdomstolen för att kunna ändra i grundlagen, för att slippa bryta mot lagen.

4

DE FRIA VALEN UNDERGRÄVS

METODERNA VARIERAR från att undergräva förtroendet för valet, försvåra själva röstningen, begränsa oppositionens kandidater till helt riggade val och valfusk. När det fria ordet är tystat, är det enklare för autokraten att ge sig på själva valsystemet.

*Det är inte lätt att reparera en illa åtgången demokrati.
Polens nya regering har lovat bygga ett bättre land.*

*Aktivister tycker det går för långsamt, jämställdhets-
ministern är missnöjd och motståndarna kommer med
anklagelser om odemokratiska övertramp.*

TEXT & FOTO: JOAKIM MEDIN

SÅRIG KAMP FÖR ETT NYTT POLEN

”Kärlek, jämställdhet och tolerans! Vi är inte rädda!”

De färgglada paraddeltagarna jublar och ropar slagord när de tar sig fram längs huvudgatan i staden Gliwice i södra Polen. Det är en tapper skara på några hundra människor som har samlats idag, med hemmagjorda skyltar och stolta leenden. Längst fram i ledet går två tonårstjejer som håller i den rosafärgade lesbiska Prideflaggan och en målad kartongbit: ”Vi vill ha partnerskap”.

Det är första gången som en Prideparad, eller en ”jämställdhetsmarsch” – som det kallas i Polen – arrangeras här i Gliwice. Stadens nyutträdde borgmästare **Katarzyna Kuczynska-Budka** från premiärminister **Donald Tusks** liberalkonservativa parti har gett paraden sitt helhjärtade stöd. Hon har utropat Gliwice till en ”jämställdhetsstad” och går själv med här på gatan.

– Jag tycker det är viktigt att vi kan vara en stad för alla. För mig är demokrati och mänskliga rättigheter det allra viktigaste som finns, och just nu ser vi en stor förändring i Polen, säger Katarzyna Kuczynska-Budka.

DET TALAS OM NYA framsteg i ett pånyttfött land. Mellan 2015 och 2023 styrdes Polen av det socialkonservativa och auktoritära po-

pulistpartiet Lag och Rättvisa, förkortat PiS. Under ett fåtal år stöptes offentligheten om när regeringen successivt tog kontroll över stora delar av rättsväsendet, Public service och kulturinstitutioner genom politiska tillsättningar och lagändringar. Kvinnors rättigheter försvagades och Polen rankades som sämsta landet i EU för hbtqi-personer.

I valet i oktober förra året lyckades en brokig skara oppositionspartier med tidigare EU-toppen Donald Tusk i spetsen, sensationellt besegra Lag och Rättvisa. En ny koalitionsregering bestående av konservativa, liberaler och vänstern bildades i december. De lovade att återupprätta rättsstaten och stärka rättigheterna för hårt ansatta grupper.

Men vägen dit är inte enkel, landet är fortsatt starkt polariserat. Dessutom råder det delade meningar om regeringen anstränger sig tillräckligt hårt för att infria löftena.

I GLIWICE HAR det också samlats högerextrema motdemonstranter. Här står aktivister från stiftelsen Pro-Rätt till liv, som i åratal kampanjat för att totalförbjuda abort i Polen. Stiftelsen är även känd för att sätta likhetstecken mellan hbtqi-rörelsen och

PÅ VÄG. För första gången ordnas Pride i Gliwice i södra Polen, men under namnet ”jämställdhetsmarsch”. Deltagarna kräver nya lagar som partnerskap och skydd för samkönat föräldraskap.

LAGEN PÅ SIN SIDA. Högerradikaler kan fritt hetsa mot hbtqi-personer eftersom den polska lagstiftningen inte skyddar dem.

HBTQI-FRI ZON

2021 HADE EN tredjedel av Polen, ett hundratal kommuner och regioner, undertecknat en deklaration som tog avstånd från "hbtqi-ideologi". Något som fick EU-kommissionen att inleda en rättslig prövning mot Polen.

pedofili. Ett tiotal aktivister har vecklat ut en banderoll med ett förbudsstreck över en regnbåge, som också protesterar mot att regeringen Tusk har föreslagit en reform av skolans konservativa sexualundervisning. Enligt Pro-Rätt till liv handlar det om att inympa hbtqi-propaganda så att barnen lättare kan utnyttjas av pedofiler.

– Vi är här för att försvara de polska barnen och den polska nationens intressen. Vi ser ökade krav på att barnen ska acceptera hbtqi-agendan. Jämställdhetsmarscher som denna ställer sig bakom sådana agendor,

säger aktivisten **Anna Trutowska**.

Ett stycke bort står ett hundratal svartklädda män som mobiliserats av det högerradikala partiet Konfederation. De häcklar och vrålar om "homopropaganda", de kastar ägg som träffar Amnesty Press och flertalet marschdeltagare. Även de har en banderoll som kopplar samman jämställdhetsmarschen med pedofili och som kräver ett "hbtqi-fritt Gliwice".

På plats finns hela tiden ett mycket stort polispådrag. De ingriper inte. Sexuell läggning eller könsidentitet är inte inkluderat i lagen om hets mot folkgrupp eller i hatbrottslagstifningen.

NÅGRA TIMMAR NORRUT, i Warszawa, är Polens sannolikt mest kända hbtqi-aktivist besviken över att radikalhögern fortfarande kan utnyttja detta kryphål i lagen, så att de

DESILLUSIONERAD. Bart Staszewskis skyltar om "hbtqi-fria zoner" ledde till att PiS politik uppmärksammades internationellt. Men den nya regeringen har gjort honom besviken.

kan fortsätta sprida hat och otrygghet under jämställdhetsmarscherna.

– I våras diskuterade regeringen en utvidgning av lagen, men det rann ut i sanden. De har inte gjort någonting ännu och det är väldigt sorgligt, säger **Bart Staszewski**.

Det var Bart Staszewski som för några år sedan började sprida bilder på en egentillverkad gul skylt om en "hbtqi-fri zon" i de polska kommuner som tagit avstånd från "hbtqi-ideologi". Skylten skapade internationell uppmärksamhet kring attacker mot hbtqi-rättigheter. Samtidigt blev han själv en måltavla för högerradikala attacker och PiS-mediernas smutskastningar.

I början trodde Bart Staszewski att den nya Tusk-regeringen skulle göra stor skillnad, men idag är han öppet kritisk mot de nya makthavarna. Förvisso har flera regeringsministrar i sommar för första

gången gått med i jämställdhetsmarscher. I Warszawa ska också landets första hbtqi-museum öppnas, med stöd av de lokala myndigheterna.

– Men jag tycker det är pinkwashing, säger Bart Staszewski. Det är utmärkta fototillfällen för politikerna, men regeringen behöver fortfarande garantera vår säkerhet och ge oss samma rättigheter som andra har.

Har du inte en förståelse för att demokratin tar lite tid?

– Nej. Här handlar det inte om att hundratals politiker i parlamentet måste komma överens. De civila tjänstemännen kan själva genomföra ändringen. Det handlar bara om den politiska viljan att introducera det vi redan blivit lovade, och Tusk är en konservativ politiker som väljer bort det han inte tycker är viktigt.

PLANERADE ATT FLY. Klementyna Suchanow riskerade fängelse för protester mot inskränkningar i aborträtten. Hon är lättad över maktskiftet, trots att förändringarna går långsamt.

”Problemet ligger i att parlamentet blir en fälla. **Mainstreampolitikerna** där är inte redo för förändringar.”

➤ **ANDRA AKTIVISTER** ÄR inte fullt så hårda i sin dom. I centrala Warszawa tar Amnesty Press en kaffe med författaren **Klementyna Suchanow** som är medgrundare av proteströrelsen Kvinnostrejken. Efter att den polska konstitutionsdomstolen skärpte abortlagstiftningen hösten 2020 och i praktiken förbjöd ingreppet, så mobiliserade Kvinnostrejken hundratusentals människor till de största demonstrationer Polen sett sedan kommunismens fall.

2021 åtalades Klementyna Suchanow för att olovligt ha tagit sig in på konstitutionsdomstolens område och kastat röd färg på byggnaden. Många bedömare menade att åtalet var politiskt motiverat. Hon riskerade ett långt fängelsestraff och hade utvecklat en färdig plan för att fly till ett västeuropeiskt land. Men så kom regeringsskiftet – och kort därefter skrotades åtalet.

– Jag känner fortfarande en stor lättnad över det. Även om vissa människor klagat över situationen nu så kan det alltid vara värre.

Trots en rad förbättringar när det kommer till kvinnors rättigheter, pyr missnöjet över att aborträtten ännu inte liberaliserats. Regeringspartierna gjorde ett försök i parlamentet i slutet av juli, men det föll på att två konservativa ledamöter från regeringskoalitionen sa nej.

➤ **– Problemet ligger i att parlamentet blir en fälla. Mainstreampolitikerna där är inte redo för förändringar.** Men personerna som utsetts av premiärministern gör vad de kan ändå, utan att ha tillstånd från parlamentet, säger hon.

BLAND ANNAT HAR hälsoministern introducerat en ny bestämmelse om att sjukhus får böter om någon i personalen vägrar utföra tillståndsgivna aborter. Samma minister har rundat ett veto från den polska presidenten mot att liberalisera tillgången till dagen efter-piller, genom att införa ett pilotprojekt med samma funktion. Alla apotek som ingår har fått en särskild märkning

ÅTERUPPBYGGNAD

DEN NYA KOALITIONSREGERINGEN har på bred front försökt återuppbygga rättsstaten och demokratin, samtidigt som man utreder omfattande korruption inom statsapparaten. Regeringen Tusz har kritiserats, inte minst av Lag och Rättvisa, för att runda grundlagen och normala procedurer i arbetet med att avpolitiserat domstolar och andra institutioner, bland annat försattes Public Servicebolaget i konkurs så att chefer och personal kunde bytas ut i en rekonstruktion.

”Jag tror på att vinna de små striderna i väntan på det stora krig som kommer”

➤ och ministeriet listar dem i en virtuell karta. I vintras riktade den polska Helsingforskommittén kritik mot att den nya regeringen kringgått vissa demokratiska regler för att snabbare kunna driva igenom sin politik. Då handlade det om att man avskedat de av PiS tillsatta cheferna för Public service-medierna på ett sätt som var oförenligt med grundlagen.

– Men det har inte kommit samma reaktioner nu, säger Klementyna Suchanow. Hälsoministern vet hur hon ska lösa saker med hjälp av byråkratin. Regeringen tar inte heller ut svängarna helt och hållet ännu. Men så vitt jag kunnat se är det här autentiska försök att hålla löftena.

NÄR POLENS JÄMSTÄLLDHETSMINISTER Katarzyna Kotula svarar i telefon låter även

hon frustrerad över situationen. Hon skulle ljuga om hon sa att samarbetet i koalitionsregeringen är enkelt.

– Redan min första dag på jobbet hade jag med mig ett lagförslag om att liberalisera aborträtten. Men så såg vi hur de konservativa politikerna i regeringen agerade i parlamentet. Vi ska göra ett nytt försök i höst men ärligt talat kan jag inte se hur vi ska hitta en majoritet.

KATARZYNA KOTULA ÄR medlem i vänsterpartiet Razem och har själv en bakgrund i Kvinnostrejken. Jämte frågan om aborträt-

ten har hon lagt mycket tid på ett lagförslag om att införa civila partnerskap för samkönade par. Även där lär det bli svårt att hitta en majoritet, så hon tvingas utforma en nedtonad kompromisslösning.

– Jag tror på att vinna de små striderna i väntan på det stora krig som kommer senare. I mitt bakhuvud tänker jag hela tiden att vi måste sakta ner processen och invänta vår nya president. Alla förändringar vi vill göra kommer gå igenom med en mer progressiv person på plats.

Polens nuvarande president Andrzej Duda är lojal mot PiS och har konsekvent

försökt stoppa eller sinka den nya regeringens politik, genom att lägga in veton. Katarzyna Kotula ser presidentvalet strax innan sommaren 2025 som en nyckel för att komma ur dödläget.

– Vi vann regeringsmakten tack vare alla kvinnor och unga som protesterat mot regeringen, och vi kommer att uppfylla våra löften. Jag vet att somliga tycker det går för långsamt. Men jag känner redan nu när jag besöker Bryssel och träffar ministerkollegor från andra länder, att Polen numera anses vara ett likasinnat land som respekterar mänskliga rättigheter. IIII

RÄTTSVÄSENDET

EU-KOMMISSIONEN OCH EU-domstolen riktade skarp kritik mot PiS-regeringen för ingrepp i domstolarnas oberoende. 2018 genomfördes en reform då ett stort antal domare tvångspensionerades, bland annat 34 domare i Högsta domstolen. Ny tillsättningarna bedömdes så politiserade att rättsväsendets oberoende inte längre kunde garanteras.

Amnesty kräver att Chief Dsta'hyl omedelbart friges.

Första samvetsfången i Kanada

KANADA Chief Dsta'hyl har förklarats som Kanadas första samvetsfånge av Amnesty International. Dsta'hyl greps 2021 för att ha trotsat domstolens order om att inte förhindra konstruktionen av en gasledning på den mark som tillhör urfolket Wet'suwet'en. Han har nu börjat avtjäna två månaders husarrest. 2023 släppte Amnesty en rapport om förföljelser och trakasserier som riktas mot markförsvararna som tillhör folket Wet'suwet'en. IIII

FOTO: GETTY IMAGES

Cricket – slagträ för nationalist

ITALIEN Det är numera förbjudet att spela cricket i den norditalienska staden Monfalcone. Den som bryter mot förbudet kan tvingas böta tusen kronor, rapporterar BBC.

Staden har många arbetskraftsinvandrare från Bangladesh, där cricket är en favoritsport. Borgmästare **Anna Maria Cisint**, som tillhör det radikala högerpartiet Lega, förbjöd i februari även kollektiv muslimsk bön, ett förbud som hävts av en regional domstol, rapporterar BBC. IIII

1400

medarbetare har Svenska Afghanistan-kommittén (SAK) tvingats säga upp efter att talibanerna förbjöd organisationen att bedriva verksamhet i landet. "Svenska aktiviteter" har förbjudits i landet till följd av koranbränningarna. SAK har funnits i landet i mer än 40 år.

Chung Pui-kuen stannade i tystnad framför pressen när han släpptes mot borgen. Straffet meddelas i slutet av september.

Journalister fällda för uppvigling

HONGKONG Efter nästan ett år i häkte fälldes de tidigare redaktörerna **Chung Pui-kuen** och **Patrick Lam** för konspiration och uppvigling den 29 augusti. Online-tidningen Stand News fick ett enormt uppsving för sin journalistik under demokratiprotesterna i Hongkong 2019. 2021 stängdes den ner efter en myndighetsråd. De båda redaktörerna åtalades året efter. Det är första gången som journalister fälls för uppvigling i Hongkong sedan Kinas övertagande, enligt nyhetsbyrån Reuters. IIII

2022 hävde Högsta domstolen i Washington abortbeslutet Roe vs Wade.

AMNESTYRAPPORT:

Kris efter ändrad aborträtt

Barn som blivit gravida efter våldtäkt nekas abort. Kvinnor som bär på foster med allvarliga skador tvingas resa hundratals mil för att få abortvård. Andra låter bli att söka vård vid missfall, av rädsla för att anklagas för illegal abort.

Sedan Högsta domstolen i USA rev upp det nationella skyddet för aborträtten 2022 har förbud och restriktioner i 21 delstater drabbat miljontals kvinnor.

– Vissa av de här lagarna är ytterst förvirrande och nästan omöjliga att navigera i, säger **Jasmeet Sidhu**, utredare vid Amnesty International USA.

De brutala konsekvenserna framgår tydligt i den nya Amnesty-rapporten *Abortion in America: The U.S. Human Rights Crisis in*

the Aftermath of Dobbs. Rapporten visar att marginaliserade grupper som svarta, låginkomsttagare, ursprungsbefolkning och papperslösa drabbas hårdast.

I ett vittnesmål berättar en latinamerikansk kvinna i Texas, gravid med tvillingar, om hur hon nekades abort i delstaten trots att ett av fostren diagnosticerats med ett dödligt tillstånd som också hotade det andra fostret. "Detta var den mest traumatiserande händelsen i mitt liv och en som gjordes så mycket värre, i onödan, på grund av dessa ologiska och farliga lagar", säger hon.

Jasmeet Sidhu, utredare vid Amnesty International USA, beskriver situationen för gravida i landet som "en aldrig tidigare skadad kris". **ANNA DAHLQVIST**

”SOS – save our seas!”

FN:s generalsekreterare **Antonio Guterres** utfärdade ett globalt nödrop mot havsnivåhöjningarna när han nyligen besökte önationen Tonga i Stilla havet. IIII

FOTO: GETTY IMAGES

Förbudet mot kvinnoröster innefattar sång eller högläsning i hemmet ifall rösten kan höras utifrån.

Varken synas eller höras

AFGHANISTAN Flera videor där kvinnor sjunger eller läser högt har publicerats på nätet i protest mot en ny lag från talibanstyret. Lagen förbjuder kvinnors röster från att höras utanför hemmet. Kvinnor får inte längre tala på gatan och hela ansiktet måste täckas. Sedan talibanernas maktövertagande för tre år sedan har kvinnor stängts ute från utbildning och de flesta arbetsplatser. Talibanerna vill även återinföra offentlig stening av kvinnor för äktenskapsbrott. IIII

STRIDEN OM SÁPMI

VEM ÄGER RÄTTEN?

MÄRKT MARK. Lisa Omma vid vindkraftverken som byggts där renarna betar. De nya kraftverken är upp till 180 meter höga.

Vapsten sameby slåss för sin överlevnad när allt fler vindkraftverk snurrar på deras marker. Förgäves hävdar de urfolksrätten och ser den jämföras med "andra intressen".

- Man fortsätter i gamla kolonialistiska hjulspår och hämtar det man behöver från norra Sverige, säger Inger-Ann Omma.

TEXT: ANNA DAHLQVIST FOTO: ELIN BERGE

G

Göken gal i väster och vindkraftverken ger ifrån sig ett dovt hummande ljud i öster. Jag räknar till 32 stycken, men det är ingen exakt siffra. Terrängen är kuperad och träden skymmer.

– Det där är Stor-Rotlidens och Fäbodbergets vindkraftparker, säger **Lisa Omma**, pekar och berättar att vindkraftverken vi ser uppe på höjden är 180 meter höga.

Vi har åkt ungefär en timme från Lycksele, stannat och doppat händerna i en kallkälla, sett kabbelekan lysa knallgul i diken, skymtat älg och väjt för skuttande harar. Vi har också sett grustäkter, kalhyggen och breda gator som röjts för kraftledningarna.

– Renarna håller sig borta från vindsnurrorna och det blir en störningszon på flera kilometer. Ibland går de exploaterade markerna omlott, med gruvbrytning, vindkraftverk, grustäkter och kalhyggen, säger Lisa Omma.

HON ÄR EN AV tjugo medlemmar i Vapsten sameby i Västerbotten. Vintertid betar hennes renar i området där vi befinner oss, men det blir allt trängre och svårare för djuren att hitta bete.

I jakten på bete hamnar renarna utanför samebyns fastställda områden. Att flytta dem blir en stress för renarna och stora kostnader för oss.

Lisa Omma förklarar tålmodigt renarnas behov av utrymme, att de bara äter det färska "på toppen" av lavarna men aldrig betar rent – ett beteende som skyddar marken från att bli utarmad. Djuren är också beroende av variation, tillgången till olika lavar är livsviktig.

– Vindkraftverken här placeras ofta på

BETESMARK. Vapsten sameby sträcker sig från Storuman till Umeå.

höjder som varit rika på trädlavar, säger Lisa Omma.

Hon tvingas nu i allt högre grad utfodra renarna.

– Det är inte naturligt. Man ser tydligt att de inte mår bra av det och många renar stryker med. Kalvar som får foder de första åren lär sig inte heller att söka bete på egen hand.

Omkring 650 vindkraftverk har beviljats inom Vapsten sameby. Än så länge är 74 uppförda. Fler är på gång. Vi passerar två av platserna för kommande byggen, byarna Hornmyr och Vargträsk.

– Det är nog bygget vid Vargträsk vi hör nu, säger Lisa Omma när en skogsmaskin brummar på avstånd.

Samebyn har överklagat alla tillstånd för vindkraftverk inom sitt område. Hittills har de bara fått rätt i ett fall. Det var en planerad anläggning i Stenberg i Nordmaling som, enligt domen från 2015, skulle kunna "riskera rennäringens fortlevnad" för Vapsten och Vilhelmina norra sameby.

I EN KÄLLARLOKAL i Lycksele vittnar hyllrader med pärmar och tidskriftssamlare om de många vindkraftsprojekten: Vinliden, ➤

UNDERJORDISKT ARBETE. Det blir många sena kvällar i den lilla källarlokalen i Lycksele. – Vi föddes in i kampen, säger Lisa Omma.

ANSVARSTYNGDEN. Tiden med familjen äts upp av juridiska processer. - Vad hände med att bara leva? säger Inger-Ann Omma.

NATURVÄRDE. Här bubblar grundvattnet upp. Lisa Omma visar kallkällan som har trängts undan av vägen intill.

GRUNDLAGSSKYDD

SAMERNA ÄR ETT ERKÄNT urfolk i den svenska grundlagen och det finns därmed ett särskilt skydd för samisk kultur och samhälle i internationell rätt, bland annat genom FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Sverige har också förbundit sig att följa FN:s urfolksdeklaration.

- Pauträsk, Hornmyr, Fjällberg, Vargträsk, Stenberg, Fäbodberget. På väggarna sitter mängder av gula post-it-lappar och uppnålade dokument om olika gruvprojekt. Ljuset från det källarfönstret når inte fram till skrivborden där sysslingarna **Inger-Ann Omma** och Lisa Omma tillbringar "alldeles för mycket tid", långt ifrån renskötseln i skogen och fjällen.
- Och vad hände med att bara leva?

Allt annat sätts på paus, säger Inger-Ann Omma.

Lisa Omma nickar. Det har varit tunga år. Barnens hockeymatcher och familjemiddagar får stryka på foten. En lugn stund är en sällsynt lyx. Senast i våras fick de ännu ett avslag. Då gällde det en vindkraftsanläggning i Storumans kommun.

- Våra rättigheter skyddas i grundlagen, miljöbalken, Europakonventionen och i FN:s deklarationer, men i praktiken tar man inte hänsyn till det, säger Inger-Ann Omma.

Hon är advokat, renägare i Vapsten sameby och ständigt upptagen med juridiska processer om samebyns rättigheter. Om och om igen pekar hon på vad samernas status som urfolk i den svenska grundlagen betyder: Rätten att utöva sin kultur där rennärningen är ett avgörande fundament. Sverige har förbundit sig till att följa FN:s urfolks-

deklaration, men får återkommande kritik från FN om samernas bristande inflytande över traditionella marker. Det finns en rad andra bestämmelser att luta sig emot, om minoriteter, urfolk och renskötselrätt.

Men hotet mot den samiska kulturen handlar inte bara om rennärningen.

- **Naturen är vår kulturmiljö. Det är där vi lever och verkar, jagar, fiskar och hämtar material till slöjd och bruksföremål. Det är inte vildmark, som många tycks tro,** säger Inger-Ann Omma.

Fallen med vindkraftverk och gruvprojekt hamnar i första hand hos Mark- och miljödomstolarna. Inger-Ann Omma menar att både domstolarna och Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation är okänsliga för såväl nationella som internationella åtaganden om urfolksrätt. I Norge finns däremot en dom som fångar upp precis det

"Naturen är vår kulturmiljö. Det är där vi lever och verkar. Det är inte vildmark, som många tycks tro."

som Vapsten och andra samebyar strävar efter: Fosendomen. Den upprepas som ett mantra i de här sammanhangen.

- Fosendomen klargör att det finns ett långtgående skydd i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Den sätter också fingret på det vi försöker säga, om att klimatomställningen kan och bör genomföras med respekt för urfolksrätten, säger Inger-Ann Omma.

Fosendomen avgjordes i Högsta domstolen i Norge 2021 och slår fast att etable-

”Man fortsätter i gamla kolonialistiska hjulspår och hämtar det man behöver från norra Sverige.

► ringen av två vindkraftsanläggningar kränkt samernas rätt att utöva sin kultur enligt artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Med vindkraftverken har viktiga renbetesmarker gått förlorade.

– När Högsta domstolen i Sverige dömde i Girjasmålet om samebyns rätt till småviltsjakt och fiske hänvisade de till samma FN-artikel, säger Inger-Ann Omma, för att i nästa andetag konstatera att det tyvärr inte har fått det genomslag de hoppades på:

– Det finns inte ett enda miljömål där man beaktat den artikeln.

Amnesty, Civil Rights Defenders och Greenpeace har alla krävt ett starkare skydd i lagen för samers rättigheter, men Inger-Ann Omma anser att det framför allt är tillämpningen som brister.

– Vi har ett omfattande skydd som urfolk, det visar inte minst Fosendomen.

NÄR VINDKRAFTVERK ELLER gruvor ställs mot rennärningen formuleras det inte sällan som en intressekonflikt, där mineralerna och vindkraften representerar klimatomställningen. Tillspetsat: Ska vi skydda samernas rättigheter eller tackla klimatkrisen? Områden av särskilt värde, så kallat riksintresse, åtnjuter ett skydd i miljöbalken men på den listan samsas bland annat mineralutvinning, energiproduktion och rennärning.

I Fosendomen godtas inte verklighetsbeskrivningen om två motstridiga intressen. Man menar att det går att välja alternativa platser för vindkraftverken men inte för

rennärningen. I källaren i Lycksele råder samma uppfattning.

– Mer havsbaserad vindkraft och vindkraftparker i södra Sverige, säger Lisa Omma och Inger-Ann Omma lägger till att det är mer rimligt att bygga där det finns ett underskott på energi, i stället för att transportera elen från norr till söder:

– **Man fortsätter i gamla kolonialistiska hjulspår och hämtar det man behöver från norra Sverige.**

DE FÖRRINGAR INTE på något sätt klimatkrisen. De tillhör dem som hittills har drabbats hårdast. Att rennärningen blivit alltmer utsatt handlar också om ändrade väderförhållanden som en följd av den globala uppvärmningen.

– Men vi har redan betalat ett högt pris med regleringen av älvarna. Umeälven, som rinner här, är den näst mest energiproducerande i Sverige. Att vi ska fortsätta betala mest är inte en rättvis omställning, säger Inger-Ann Omma.

Men då måste man också enas om premisserna, det vill säga hur vindkraftverken påverkar rennärningen. När de första vindkraftverken byggdes här för snart tjugo år sedan var kunskapsläget begränsat.

– Det visade sig att konsekvenserna var omfattande, men ändå har man fortsatt att hänvisa till bristande erfarenhet. Trots att det finns högt ställda krav på kunskap och försiktighet i miljöbalken fortsätter man med ”vi testar och ser”, säger Inger-Ann Omma.

Flera studier visa att renarna undviker ►

STÖRST. Här betar Lisa Ommas renar vintertid. Enligt en studie från Stockholms universitet finns idag fyra procent betesmark som inte är påverkad av rovdjur eller mänsklig aktivitet som till exempel skogsbruk, turism, vindkraftverk.

RENSKÖTSEL

I SVERIGE FINNS 51 samebyar, en form av ekonomiska föreningar som har rätt att bedriva rensköttsel, med totalt cirka 250 000 renar. Renskötselet omfattar nästan halva Sveriges yta. Vapsten sameby har cirka 6500 renar med betesmarker från Storuman till Umeå.

”Hur ska vi överleva som kommun om vi bromsar utvecklingen av gruvdrift och energiförsörjning? Vi tänker oss en samexistens mellan de här olika intressena, med respekt för rennäringen.”

► vindkraftsområden och att deras betesro försämras i närheten av vindkraftverkens ljud och rörelser. I en forskningsöversikt från Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Umeå och Uppsala konstateras att vindkraftverk har en negativ effekt på rennäringen och att påverkan sker i samspel med klimatförändringar, skogsbruk, infrastruktur av olika slag, turism, rovdjur och insekter. En enskild vindkraftsanläggning behöver inte vara en katastrof. Det går att göra anpassningar. Men med alla olika störningar och exploateringar krymper utrymmet för rennäringen dramatiskt.

– Vi har inte längre någonstans att ta vägen, säger Lisa Omma.

Hon kallar politikerna ”fartblinda”. Det politiska stödet beskriver de som nästintill obefintligt. Att driva samernas rättigheter har aldrig varit en framgångsfaktor för svenska politiker, menar Inger-Ann Omma, snarare ”politiskt självmord”.

– De blundar för det skydd som finns i lagtexter och konventioner och som jag ser det har domstolarna tagit stort intryck av politikerna, säger hon.

REGERINGENS HÅLLNING KAN sammanfattas med tystnad. Varken i regeringsförklaringen eller Tidöavtalet nämns politik för urfolket. I Tidöavtalet står att vindkraft ska byggas ”med hänsyn tagen till miljö och

lokala intressen”. I regeringens utredning om klimatmålen från 2023 nämns rennäringen kort i samband med vindkraft, bland annat med formuleringen: ”I en övergripande mening måste dock samhällets behov av ökad produktion av vindkraft väga tyngre än rennäringens intressen.”

På Lycksele kommuns hemsida finns en motsatt formulering om att ”när rennäringen sammanfaller med allmänna intressen ska rennäringen prioriteras”. När jag läser högt från hemsidan skakar både Inger-Ann Omma och Lisa Omma på huvudet.

– Står det verkligen så? frågar Lisa Omma.

Agerandet visar något helt annat, menar de. Som när ett gruvföretag fick avslag med hänvisning till rennäringen. Då överklagade kommunalråden i flera kommuner till Mark- och miljööverdomstolen och argumenterade för en prövning i högre instans.

NÄR AMNESTY PRESS frågar Roland Sjögren (KD), kommunalråd i Lycksele, om varför de valde att vända sig till domstolen betonar han vikten av arbetstillfällen:

– Hur ska vi överleva som kommun om vi bromsar utvecklingen av gruvdrift och energiförsörjning? Vi tänker oss en samexistens mellan de här olika intressena, med respekt för rennäringen.

Roland Sjögren,
kommunalråd,
Lycksele.

FOTO: KD

”Lagen är skriven före dagens starka internationella åtaganden om folkrättsligt skydd för urfolk, men egentligen finns det utrymme för domstolarna att agera annorlunda.”

Malin Brännström, forskare och chef för Silvermuseet i Arjeplog.

FOTO: SILVERMUSEET

Utbyggnaden av vindkraften hotar rennäringens fortsatta existens, enligt representanter för Vapsten sameby – hur ser du på det?

– Det är svårt att säga emot det. De skulle inte uttrycka sig på det sättet om det inte var på det viset. Men från kommunens sida får vi ha förtroende för de rättsliga processerna, säger Roland Sjögren.

Västerbotten tillhör ett av de län där kommunerna lagt in minst veton mot vindkraftverk. Det är långt vanligare i södra Sverige att kommunerna utnyttjar sin rätt att säga nej. Under Roland Sjögrens tid som kommunalråd har det inte skett några prövningar av vindkraftsbyggen, men han tvivlar på kommunernas kompetens att väga behovet av el i Sverige mot rennäringen och återkommer till att han förlitar sig på rättssystemet. Mark- och miljödomstolar får avgöra saken.

– Kommunerna kan inte helt fransäga sig ansvaret, men det finns en omfattande lag-

stiftning. Vi har också en kontinuerlig dialog och bra samverkan med samiska företrädare om olika projekt här.

MALIN BRÄNNSTRÖM, chef för Silvermuseet och för Institutet för arktisk landskapsforskning (INSARC) i Arjeplog, menar att både juridik och politik brister i förhållande till internationella åtaganden kring samernas rättigheter.

– Sverige får ju återkommande kritik för att man inte får ordning på detta. Ett grundläggande problem är att svensk lag kring samisk rätt har fokus på rennäringen och att den jämföras med andra riksintressen.

Hon konstaterar att det samhällsekonomiska perspektivet väger tungt. Något som gynnar markexploatering på bekostnad av rennäring. Lagen är skriven före dagens starka internationella åtaganden om folkrättsligt skydd för urfolk, men egentligen finns det utrymme för domstolarna att agera annorlunda.

– Svenska domstolar är försiktiga med att gå till folkrätten och det gäller särskilt förvaltningsdomstolar och mark- och miljödomstolar, säger Malin Brännström och fortsätter:

– Man lyckas inte heller fånga in de sammanlagda effekterna, när man prövar ett ingrepp i taget. Vapsten sameby har haft extremt mycket exploatering över tid. Till slut blir det omöjligt att bedriva renskötsel och då faller den samiska kulturen med det,

i strid med internationell rätt, säger Malin Brännström.

DE FÖRSTA VINDKRAFTVERKEN i Vapsten sameby har snart tjugo år på nacken. Men kampen för den samiska kulturens överlevnad är historisk. Svenska staten bär på ett tungt ansvar för övergrepp mot samerna i form av bland annat tvångsförflyttningar, rasbiologiska undersökningar och förbud mot det egna språket.

– Vi föddes in i kampen. Finns det något annat? Det vet vi inget om, säger Lisa Omma.

De tycks outtröttliga, ständigt på väg att formulera ännu ett remissyttrande eller närvara vid något möte. Men det är inte en rättvisande beskrivning. Stressen tar ut sin rätt. Till skillnad från myndigheter och vindkraftbolag med avlönade tjänstemän och jurister arbetar samebyarna med mycket knappa resurser, beroende av ideella insatser.

– Jag har inget emot att arbeta hårt, utmaningar hör till när man är företagare. Men att kämpa för att få fortsätta att existera, det är en väsensstor skillnad, säger Inger-Ann Omma.

Striden är vardag. Detsamma gäller för hot och hat. I april kom en rapport från BRÅ om återkommande kränkningar, rasistiska tillmälen, hot och våldsbrott mot samer.

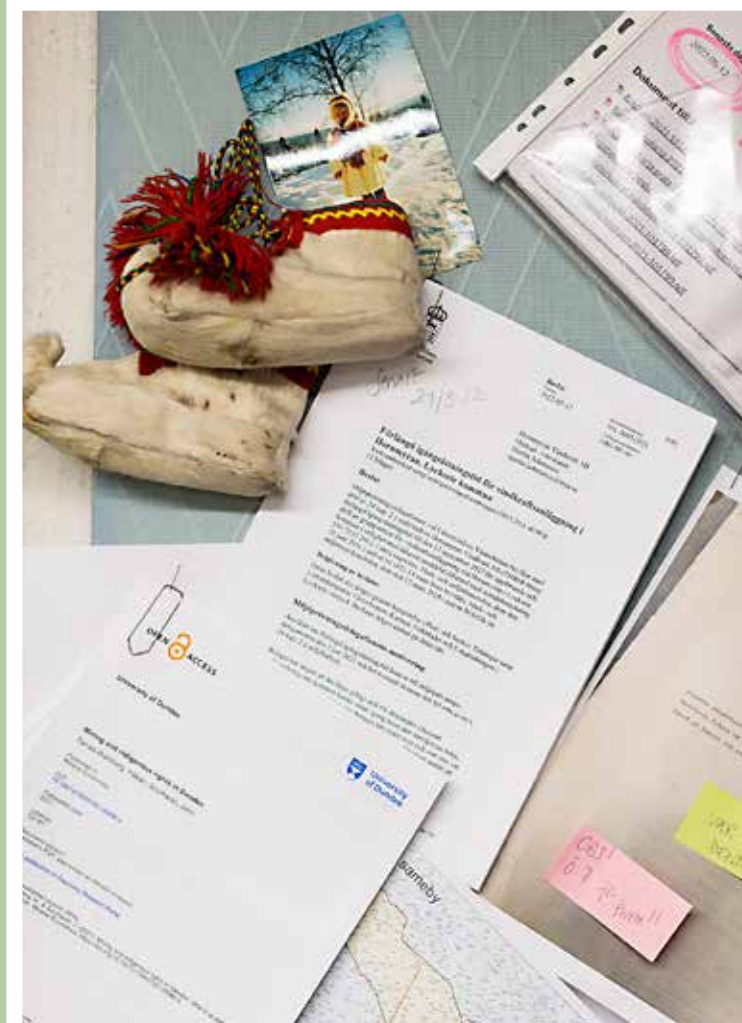
– Vi är ganska luttrade och det där är så normaliserat för oss. Vi har fått en del hat och hot som vi har polisanmält men som aldrig har lett till åtal, säger Inger-Ann Omma.

LISA OMMA PÅMINNER om lokalpressens kommentarsfält och sociala medier:

– Där kan det stå att man inte kan se skillnad på en renskötare och en älg när det är älgjakt, säger hon.

Flera av dem som medverkar i BRÅ:s rapport berättar om ett ökat hat i samband med rättsprocesser som rör samiska rättigheter. Den bilden delar inte Lisa Omma och Inger-Ann Omma. Men efter att ha funderat en stund kommer de fram till att det nog generellt har blivit en hårdare ton.

– Jag törs nästan ta gift på att alla vuxna

PAPPERSKAMP. Det är svårt att hinna med alla remissyttranden, samebyarnas resurser går inte att jämföra med myndigheternas och bolagens.

i samebyn vid något tillfälle utsatts för hot om fysiskt våld, säger Inger-Ann Omma.

Hon berättar också om ett möte då hon skulle läsa igenom ett avtal i samband med en juridisk tvist.

– Då fick jag höra att ”du ska inte inbilla mig att du kan läsa, din jävla lapp”. Men sånt biter inte på mig. Inte längre. ||||

Sexuell läggning och skolmaterial har blivit en måltavla i flera länder.

Hbtqi-förbud i skolan

BULGARIEN Nu sällar sig Bulgarien till länder som Ryssland, Ungern och Slovakien och förbjuder undervisning och information om "icke-traditionell sexuell läggning" i skolan. Lagförslaget lades fram av det proryska extremhögerpartiet Revival. I samband med att lagen godkändes den 7 augusti samlades demonstranter på Sofias gator och krävde presidentens avgång. ||||

10

år har gått sedan **Ilham Tohti**, uigurisk människorättsaktivist och Sacharov-pristagare, dömdes till livstids fängelse. Årsmålet var den 23 september och Amnesty kräver fortsatt att han släpps. ||||

FOTO: AMNESTY/PRIVAT

Avatarer skydd för journalister

VENEZUELA Oberoende nyhetssändning med AI-avatarer som programledare; det är den senaste uppfinningen för att fritt kunna rapportera om våldet och arresteringarna efter presidentvalet i juli. I dagliga nyhetssändningar rapporterar två AI-skapade avatarer om protesterna och om protesterna mot president **Nicolás Maduros** regering. Nio journalister finns bland de 1400 som gripits, minst 23 personer har dödats. Nyheterna görs av venezuelanska journalister, bakom projektet står journalistplattformen Connectas. ||||

FOTO: CONNECTAS

Bakom AI-avatarerna La Chama och El Pana gömmer sig verkliga journalister.

FOTO: TRIART FILM

En kärlekshistoria om två vuxna personer som finner varandra.

Regissör stoppad från Sverigeresa

IRAN Den iransk-svenska regissören **Maryam Moghadam** får inte lämna Iran för att gå på premiärvisningen av sin film, kärleksskildringen "En liten bit av kakan". Filmen som hon gjort tillsammans med **Beh-tash Sanae** har anklagats för "propaganda" av iranska myndigheter, enligt Sveriges Radio. Filmen belönades med kritikerpriset på Berlins filmfestival. ||||

FOTO: DOAA ALBAZ/ANADOLU/TT

Amerikansk tillverkade vapen fotograferade i Khan Yunis i Gaza i juni 2024.

Amnesty: Stoppa vapenflödet till konflikter

Antalet civila som dödas eller skadats i Gaza, Sudan och Myanmar ökar hela tiden. En förutsättning är de vapen som flödar in i landet i strid med Arms Trade Treaty (ATT), det internationella fördrag som antogs av FN:s generalförsamling i september för tio år sedan. Fördraget syftar till att förhindra vapenflödet till länder där det är känt att de kan användas för folkmord, krigsförbrytelser eller kränkningar av humanitär rätt.

– Även om framsteg har gjorts fortsätter många regeringar att fräckt strunta i reglerna, säger Pa-

trick Wilcken, Amnesty Internationals utredare.

I Sudan har Amnesty International identifierat nytillverkade vapen från länder som Kina och Serbien, båda parter i ATT. I Myanmar attackerar militären civila med hjälp av vapen importerade från Kina. Överföringen av vapen till Israel är ytterligare ett exempel på hur stater som är parter i avtalet inte fullt ut följer vapenhandelsfördraget. Amnesty kräver sedan tidigare ett vapenembargo mot Israel och palestinska grupper, samt att USA ska stoppa vapenöverföringar till Israel. **ANNA DAHLQVIST**

Skogsbränder hot mot gravida

Skogsbränder är ett hot mot mödrahälsa och kräver särskilda insatser. Det visar en rapport av Human Rights Watch och Nurturely med den amerikanska delstaten Oregon som exempel. Luftföroreningar, stress och hetta vid skogsbränder kan bland annat kopplas till för tidig födsel, låg födelsevikt och havandeskapsförgiftning. ||||

Amnesty: ICC måste agera mot Maduro

VENEZUELA Amnesty International slog i augusti larm om Maduro-regeringens senaste drag för att tysta civilsamhället: En så kallad "anti-NGO-lag", som ska förhindra människorättsorganisationer från att verka i landet. President **Nicolás Maduros** regering utreds sedan flera år tillbaka av Internationella brottmålsdomstolen, ICC, för människorättsbrott som mord och tortyr. Efter valet har godtyckliga gripanden och våld mot civila nått nya nivåer. Amnesty International kräver att ICC skyndar på utredningen av Maduros regering. ||||

TV-SERIE

Dopesick
Svt Play

1 Nu finns serien Dopesick, om opioidkrisens USA, på Svt Play. I dramatiserad form skildras hur läkemedelsbolaget Purdue Pharma marknadsför det smärtstillande medlet OxyContin med lögn om att beroendebilden är försumbar.

I spåren följer hundratusentals fall av dödliga opioidöverdoser och miljardvinster för ägarfamiljen Sackler. Det är en cynism som går bortom det mesta och omskakande, ibland nästan fysiskt plågsamt, att bevittna.

"Omskakande, ibland nästan fysiskt plågsamt, att bevittna."

PODD

Löparkriget
Sveriges Radio

2 P1 Dokumentär Löparkriget kom ut 2023 men är tragiskt nog högaktuellt. I början av september mördades den ugandiska OS-löparen **Rebecca Cheptegei** av sin exman. Dokumentärserien i fem delar går på djupet om sexuella övergrepp, människohandel och dopning med fokus på kvinnliga atleter från flera afrikanska löparnationer.

En välgjord granskning som förändrar bilden av friidrott och mästerskap för alltid.

BOOK

I samma flod - Putins krig mot kvinnorna
Sofi Oksanen
Albert Bonniers förlag

3 Sofi Oksanens gammelmyster slutade tala efter de sovjetiska soldaternas nattliga förhör. I den här essäboken dis-sekerar Oksanen den ryska imperialismen, maffiamännen, det sexuella våldet under andra världskriget och i Ukraina – allt flyter samman i floden där Putin nu seglar fram.

Det är en bok fylld av vrede, men berättad med kylig tydlighet: Kvinnohat och sexuellt våld är byggstenar i diktatorns imperiebygge.

Sorg över byarna som dränktes

Bok: Far inte till havet
Elin Anna Labba
Albert Bonniers förlag

NÄR SVERIGE industrialiserades byggdes vattenkraftverken i de norrländska älvarna. Far inte till havet handlar om de samiska byar som dränktes när älvarna dämades upp. Och det hände inte bara en gång, utan tre. **Elin Anna Labba** skriver fram samernas historia, denna gång i romanform och genom kvinnorna i en familj.

Den rebelliska modern Rávdná bygger, trots fogdar och svenska lagens förbud, ett hus. Dottern tar jobb på kraftverket. Det är en roman om hur livet blir för de människor som tvingas kämpa vidare när deras kultur tycks dödsdömd och reglerna sätts av andra. Den handlar om motstånd, apati och anpassning. Ingen strategi trumfar en annan.

Boken är fylld av de vackraste bilder, trots att ämnet är tungt. Som tur är har lite kunskap aldrig skadat någon.

FOTO: PRESSBILD STORY

Arkivmaterialet i filmen innehåller unika intervjuer. På bilden: Yitzhak Rabin, Yasser Arafat och Shimon Peres.

Göran Hugo Olsson har tidigare gjort The Black Power Mixtape.

Tv-berättelsen om Israel/Palestina

Filmen börjar med texten: "Arkivmaterial visar inte nödvändigtvis vad som hände. Men det säger en del om hur det berättades". **Göran Hugo Olsson** har gått igenom allt material från perioden i SVT:s arkiv om Israel/Palestina. Filmerna är en kronologisk ihopklippning av vad svenskarna fick se när det inte fanns andra tv-kanaler.

Det är en oväntat omtumlande upplevelse. De tidiga åren visar bygget av en ny israelisk stat: En ung utvandrad svenska visar runt på en härlig kibbutz, öknens blommor och ungdomar roar sig i nya Tel Aviv. Nakba, fördrivningen av

palestinierna, nämns knappt.

Först efter sexdagarskriget 1967 skildras "araber" som tvingats lämna sina hem, och så småningom motståndet och PFLP. Tönen i rapporteringen skiftar fram och tillbaka, PFLP:s flygkapningen 1970 har hjälteskimmer över sig.

Någon gång kommer en rad med kontext från filmskaparen, annars är det klipp efter klipp ur reportagen. Bilderna från massakern i flyktinglägren i Sabra och Shatila väjer inte inför högarna av döda människor.

De tre och en halv timmarna får hjärnan att gå på högvarv: Rak fascination inför hur saker

såg ut, de otroliga arkivklippen med **Golda Meir**, **Menachem Begin**, **Ghassan Khanafani**, **Yasser Arafat**, allt som sägs, lidandet, våldsspiralen - och så mannen som bara vill besöka sin by.

Alla som ser den här filmen kommer se olika saker.

Alla som ser den här filmen kommer se olika saker.

Precis som när man ser rapporteringen på tv får man dra slutsatserna själv. Möjligheten till fredlig samexistens hägrar i intervjuerna långt in på 70-talet. Den möjligheten är svår att tro på idag.

IRA MALLIK

TILLBAKABLICKEN

HEMKOMST. Mujibur Rahman håller tal den 11 januari 1972 för en miljon människor på kapplöpningsbanan i Dhaka. Den nya staten Bangladesh har fötts.

FOTO: MICHEL LAURENT/AP/TT

SKUGGOR FRÅN DET FÖRFLUTNA

DEN 10 JANUARI 1972 landar ett flygplan med **Mujibur Rahman** i Dhaka, nu huvudstad i det nya landet Bangladesh. Han har frigetts från fångenskap i Pakistan och en folkmassa på en miljon människor hälsar honom med rop som "Joy Bangla" (seger för Bengalen) och "Mujib Zindabad" (Leve Mujib).

Pakistan skapades utifrån grovt dragna religiösa gränslinjer när Storbritannien 1947 brådstörtat lämnade Brittiska Indien. Det var inte endast det geografiska avståndet mellan den nya nationens två delar som skapade problem: Östpakistan, med sin bengaliska befolkning, ansåg sig diskriminerat då makten koncentrerats till Västpakistan.

När Pakistans militärstyre tillät fria val i december 1970 vann bengaliska Mujibur Rahmans Awamiförbundet en stor seger. Den 25 mars 1971 slog armén till mot Östpakistan och Mujibur Rahman greps och i självständighetskriget som följde beräknas en miljon människor ha dött och tio miljoner flydde till Indien. Den 3 december 1971

invaderade Indien och Bangladesh bildades.

Efter självständigheten blir Mujibur Rahmans styre alltmer auktoritärt. Den 15 augusti 1975 mördas han och de många familjemedlemmar vid ett kuppförsök. De senaste 35 åren har hans dotter **Sheikh Hasina** varit en av landets ledande politiker och hennes regeringsperiod 2009-2024 har kantats av kritik om korruption och valfusk.

Den 5 augusti i år flydde Sheikh Hasina innan demonstranter stormade hennes residens i Dhaka. Hon tvingades i exil i Indien efter en blodig sommar i Bangladesh då över 400 personer, enligt FN, beräknas ha dödats i samband med studentledda protester. Protesterna utlöstes av ett återinfört kvoteringsystem där en tredjedel av jobben i offentlig sektor skulle reserveras för släktingar till de som stred i självständighetskriget mot Pakistan.

Med Sheikh Hasina i exil återstår att se om Bangladesh kommer bli fritt från skuggorna från 1971.

ULF B ANDERSSON

FATTA PENNAN

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar inför en nära förestående

avrättning, flyktingar som vägras söka asyl eller hotad yttrandefrihet. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Eritreaner tvångsutvisas

 Hundratals eritreaner riskerar att tvångsutvisas från Turkiet till Eritrea, där de riskerar tortyr och godtyckliga gripanden. Nyligen deporterade Turkiet 300 eritreaner. Det är olagligt att lämna Eritrea utan tillstånd och myndigheterna anser att det är förräderi att söka asyl i ett annat land. Personer som deporterats grips rutinmässigt och interneras i överfulla häkten. Amnesty kräver att Turkiet upphör med avvisningarna.

SKRIV TILL:

Mr Atilla Toros
Head of Migration Management
Çamlıca Mahallesi 122. Sokak No:4
Yenimahalle, Ankara/Türkiye
Email: atilla.toros@goc.gov.tr
Fax: 90 (312) 920-06-09
X: @Gocidaresi

Dear Mr Atilla Toros, I write to express my concern about the authorities' imminent plans to forcibly return Eritrean nationals who are detained at Aydın Removal Centre. More than 200 individuals have been deported in the previous months.

Amnesty International has documented in the past that people returned to Eritrea have been detained incommunicado and tortured upon return because leaving the country without authorisation is a crime.

I urge you not to forcibly return people to Eritrea, where they would face a real risk of serious human rights violations. I also urge you to respect Türkiye's international obligations under the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees, the UN Convention Against Torture and customary international law to uphold the principle of non-refoulement, which is binding on all states.

DATUM: Skriv före 1 december 2024

Oppositionell i isolering

 Maryia Kalesnikava är en välkänd dissident i Belarus som har hållits fängslad i fyra år och är dömd till elva år i fängelse. Hon hålls isolerad och får inte ta emot besök eller prata med andra fångar. Hennes hälsa har den senaste tiden försämrats och hon uppges nu väga endast 45 kilo. Maryia Kalesnikava hade en framträdande roll i oppositionens kampanj under valet 2020 och satt i rådet som efter valet organiserade massprotesterna mot president **Aleksandr Lukasjenko**.

SKRIV TILL:

Lt.-Gen. Ivan Kubrakou
Minister of the Interior
Vul. Haradski Val 4,
Minsk 220030, Belarus
Fax: +375 17 203 99 18
Email: uzgs@mvd.gov.by

Dear Minister, I write to demand public information about prisoner of conscience Maryia Kalesnikava. As you will undoubtedly be aware, Maryia Kalesnikava was arrested on 7 September 2020 and later sentenced to 11 years in prison following an unfair trial based on false charges. Since February 2023, she has been denied all contact with the outside world and has been regularly placed in punishment cells. She has been detained solely in reprisal for her prominent role in challenging the disputed 2020 presidential election and in the subsequent peaceful protests.

I urge you to take immediate action to ensure that Maryia Kalesnikava is immediately and unconditionally released. In the meantime, I urge you to ensure that she is no longer held incommunicado.

Yours sincerely,

DATUM: Skriv före 1 november 2024

Dömda för metoo-protest

 Den 14 juni i år dömdes journalisten **Sophia Huang Xueqin** till tre år och sex månaders fängelse, och aktivisten **Wang Jianbing** till fem års fängelse för "subversivt motstånd mot staten" genom sitt engagemang för Metoo och för att ha ordnat möten med andra aktivister. De greps 2021 och har hållits häktade sedan dess. Amnesty har fått information om att bådas hälsa har försämrats under fångenskap och att de har nekats adekvat vård.

SKRIV TILL:

Zhang Jian, Chief Procurator
Guangzhou City People's
Procuratorate
No. 66, Huangpu Dadao Xi,
Guangzhou, Guangdong Sheng,
510600
People's Republic of China

Dear Director Zhang Rui /Chief Procurator Zhang Jian, I am writing to express my concern for #MeToo activist Huang Xueqin and labour activist Wang Jianbing. On 14 June 2024, Huang was sentenced to five years and Wang to three years and six months only for exercising their rights to freedom of expression and association. Both of them have formally filed appeals with the Guangdong High Court.

Furthermore, I am extremely concerned about their health. Therefore, I urge you to release them immediately and unconditionally. Pending their release, ensure that they have prompt access to adequate medical care and that they are not subjected to torture or other forms of ill-treatment.

Yours sincerely,

DATUM: Skriv före 18 mars 2025

Ovanstående vädjandebrev med sammanfattning på svenska finns på amnestypress.se (längst upp i högra hörnet).

Hänt sedan sist

Foto: Nathalie Parra Jakupovic.

Malmö, 6 juli:

Malmö Pride. Amnestys aktivister gick med i paraden och visade upp sig på Malmös gator och torg.

Foto: Atlas K.

Stockholm, 3 augusti:

Stockholm Pride. Slagord som "Human rights are my pride!" ropades ut av färgglada och stolta aktivister och många i publiken hängde på.

Foto: Malin Sundelin

Stockholm 22-25 augusti:

Ungdomsaktivister från Sverige, Island, Norge och Finland träffades för det första *Nordic Youth Meeting* i sitt slag. Föreläsningar och workshops hölls kring temat mänskliga rättigheter i Palestina och Gaza. Dessutom planerades framtida gränsöverskridande ungdomssamarbete mellan sektionernas ungdomsaktivism.

Foto: Privat, Lidköpings Amnestygrupp 200 med Eva Jacobsen till höger

HURRA FÖR

Även om amnestyengagemang är givande kan det också vara krävande, och i perioder kan det vara svårt att få tiden att räcka till. I Västergötland har två ihärdiga grupper uppenbarligen hittat ett recept för att hålla i engagemanget, år efter år. Grupp 113 i Skara och grupp 200 i Lidköping firar båda 50 år i september! Eva Jacobsen, som är gruppsekreterare för Lidköpings-gruppen berättar mer.

Grattis till 50 år som amnestygrupp! Hur ska ni fira?

– Vi har bjudit in Katarina Bergehed, Amnestys sakkunniga i kvinnorrättsfrågor, som den 25 september ska tala om betydelsen av kvinnorrättsförvarare och aktivisters arbete i Afghanistan och Iran. Vi kommer också ha ett firande här i Lidköping tillsammans med Skaragruppen som också fyller 50 år med en jubileumsdag den 28 september. Vi bjuder på mat och föreläsningar om Amnesty då och nu, både ur ett lokalt och ett mer globalt perspektiv. Generalsekreterare Anna Johansson kommer också att ge sin bild av Amnesty idag.

Har er grupp arbetat med några särskilda hjärtefrågor?

– Just nu arbetar vi för en fängslad kvinna i Syrien. Genom åren har vi haft flera aktionsfall över hela världen: Zimbabwe, Grekland,

50-ÅRINGARNA!

Myanmar, Ryssland och Syrien. En tid hade vi Turkiet och sedan Myanmar i fokus och samarbetade med landsamordningsgrupperna men idag är det kvinnorrättsfrågor och miljöfrågor som engagerar oss speciellt.

Hur har ert arbete förändrats under årens lopp?

– I början skrev vi många brev för hand. Numera arbetar vi såklart digitalt. Det blir fortfarande en del brevskrivning, men också utställningar. Vi arrangerar även föreläsningar en till två gånger om året i samarbete med biblioteket.

Finns det kvar någon grundande gruppmedlem sedan starten?

– Två medlemmar som var med och startade gruppen är fortfarande aktiva.

Vad har ni för planer med gruppens arbete härnäst?

– Efter jubileet planerar vi för att vara med i Skriv för frihet. Vi har varit med i kampanjen sedan starten och har varje år en bemannad utställning under en vecka på biblioteket.

Olika sätt att stödja Amnesty

Du kan skriv under någon av våra aktioner på amnesty.se/agerahub och sedan dela den med vänner. Du kan även dela de rapporter, upprop och namninsamlingar som vi lägger upp på sociala medier. Du kan bidra med pengar som finansierar våra utredningar, vårt påverkansarbete och vårt arbete med Amnestyfonden. Du kan engagera dig i en Amnestygrupp och jobba mer fokuserat med en fråga. Du kan ansluta som nätverksaktivist. Varje insats gör skillnad - därför är du viktig för Amnestys arbete för mänskliga rättigheter. Tack!

STARTA EN EGEN INSAMLING

Det är enkelt och roligt att starta en insamling, kanske i samband med din bemarkelsedag eller när du löper sommarens första lopp. Starta din insamling på min-insamling.amnesty.se. Dela och inspirera dina vänner att stödja din insamling och se den växa i realtid.

BLI MÅNADSGIVARE VIA AUTOGIRO PÅ AMNESTY.SE

Genom att ge via autogiro går mer av din gåva direkt till ändamålet och ditt stöd gör stadig och långsiktig skillnad. Du väljer själv belopp och kan ändra eller avsluta när du vill.

VILL DU HÖJA DITT MÅNADSBELOPP?

Det är enkelt, snabbt och säkert gjort på www.amnesty.se/höj

STÖD AMNESTYS ARBETE MED EN GÅVA

Du kan alltid stödja Amnestys arbete via Swish **900 07 20** eller på amnesty.se samt plusgiro **900072-0** och bankgiro **900-0720**.

INKLUDERA AMNESTY I DITT TESTAMENTE

Läs mer och skriv ditt testamente kostnadsfritt på amnesty.se/testamente

HANDLA I AMNESTYBUTIKEN

Visa att du stödjer Amnesty genom att köpa hållbart producerade produkter i vår webbutik på butik.amnesty.se. Just nu kan du köpa våra fredspins, som blev omtalade då många artister bar den på grammisgalan i maj. En olivkvist som visar att du kräver ett eldupphör i Gaza, fred och mänskliga rättigheter för alla.

"JAG VILLE SE VEMS HÄNDER AFGHANISTAN BLEV
KVARLÄMNAT I. FÅR JAG VISA VAD JAG SÅG?"

HOLLYWOODGATE

EN FILM AV IBRAHIM NASHAT

BIOPREMIÄR 20 SEPTEMBER

ROLLING
NARRATIVES

LOUZOUR

Cottage M

RAE FILM

german
films

EDGE

Swedish
Film

HANDLA I AMNESTYBUTIKEN

HANDLA PÅ [BUTIK.AMNESTY.SE](https://butik.amnesty.se)

- ✓ Hållbart producerade produkter
- ✓ Bidrar till Amnestys arbete för mänskliga rättigheter
- ✓ Perfekta att ge bort
- ✓ Visar att du tar ställning

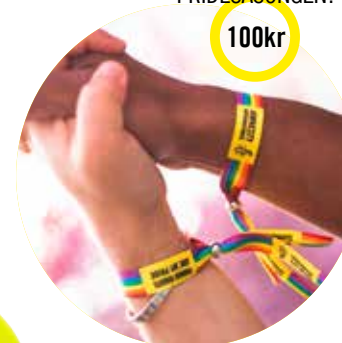
REFLEX - SE TILL ATT DU OCH
VÄNNERNA SYNS I HÖST!

39 kr

FÖRLÄNG
PRIDESÄSONGEN!

100kr

EN OLIVKVIST-PIN PÅ
ROCKSLAGET, FÖR FRED ÅT
CIVILBEFOLKNINGEN I GAZA.

80 kr

Små saker att
använda själv eller
att ge till en vän på
[butik.amnesty.se!](https://butik.amnesty.se)

ÄNTLIGEN KOMMER AMNESTYS VÄGGKALENDER FÖR 2025!

Visa ditt stöd för Amnesty när du
håller ordning på dina dagar. Låt
dig inspireras av motiv som väcker
tankar om en annorlunda värld.

SKAFFA DEN HÄR: [WWW.AMNESTY.SE/KALENDER2025](https://www.amnesty.se/kalender2025)

VÄGRA VILA I FRID

Ta kampen mot förtryckare och orättvisor även efter din död. Skriv in Amnesty International i ditt testamente så hjälper vi dig att fortsätta kämpa för mänskliga rättigheter så länge det behövs.

Skriv ditt testamente kostnadsfritt online på amnesty.se/testamente

SKANNA QR-KODEN OCH KOM DIREKT TILL WEBBSIDAN

AMNESTY INTERNATIONAL

90 SVENSK INSAMLINGS KONTROLL

STYRELSENS HÖRNA

För en mer jämlik fördelning av den globala rörelsens resurser

4 maj. Det är ett sorl. Lokalen i Hallunda är full med människor. Samtal pågår. Diskussioner, skratt, allvar, öppenhet tar plats mellan gula Amnesty roll-ups. Jag drar mig nyfiket mot den stora salen och slås av en känsla av koncentrerat hopp när över 100 människor tillsammans diskuterar, debatterar, motionerar och fattar beslut utifrån övertygelsen att mänskliga rättigheter ska gälla för alla, nu och i framtiden.

1 augusti. Det är ett sorl. Lokalen i Bangkok är full av människor. Här finns också hoppet, glädjen, allvaret och diskussionerna på Amnesty internationella årsmöte. Alla delegater är medvetna om det allvarliga läget. Tillsammans i hela Amnestyrörelsen har vi gjort analysen och det är tyvärr ett oroande resultat. Demokratierna utmanas, ojämlikheten växer, fredliga protester möts med våld och vapen. Vi ser diskriminering dagligen, att fler människor måste fly och vi räds över den växande klimatkrisen. Makten är ojämnt fördelad och mänskliga rättigheter behöver ännu mer organisering och aktivism till sitt försvar.

Det är inte särskilt stor skillnad mellan det svenska årsmötet i Stockholm och det internationella. Det gemensamma är det starka engagemanget för mänskliga rättigheter i kombination med föreningsformalia som är vårt stöd och ramverk för den interna demokratin. Vi röstar, debatterar och landar i gemensamma beslut. Ibland i beslut som vi i Sverige känner oss ännu mer stärkta av och ibland beslut som vi som sektion får acceptera för att vi var i minoritet.

En förenings styrka, oavsett om vi pratar om en lokal Amnestyförening på en ort i Sverige eller om oss som sektion i en internationell kontext, handlar om att bygga en stark intern demokrati med öppenhet för olika perspektiv och med en medveten maktanalys för att vi ska kunna uppfylla våra mål och strategier. Vi behöver utgå och bygga en stark grund i det lokala arbetet hemma i Sverige för att vara med och bidra i det globala arbetet. Därför tycker jag att beslutet på

vårt förra årsmöte om att stärka den lokala makten genom en förändrad organisationsstruktur mellan distrikt och lokalförening är viktigt och spännande att följa.

På plats i Bangkok var det intensiva dagar för mig och vår generalsekreterare Anna Johansson samt Susanna Sonander, vår viceordförande som var med digitalt. I fokus stod bland annat förslag om att förenkla och stärka vår globala ledning och styrning. Några av de viktigaste besluten handlade om att delegationerna framöver ska bestå av tre personer med minst en ungdomsrepresentant och att varje sektion kan skicka tio delegater som deltar digitalt.

Förslaget om Amnesty International enbart ska genomföra årsmöten vartannat år röstades tyvärr inte igenom. Vi gläds i stället över motionen om en mer jämlik fördelning av den globala rörelsens resurser ("Equitable Distribution of Finance") som röstades igenom med klar majoritet. Det är ideologiskt rätt att flytta makt och resurser från nord till syd även om det innebär ekonomiska konsekvenser på hemmaplan, något som styrelsen och sekretariatet förberett oss för. Anledningen är såklart att gemensamt samla ännu mer kraft till vårt arbete för mänskliga rättigheter världen över.

Stort tack till dig som är medlem, aktivist och människorättsförsvarare. Du behövs mer än någonsin och varmt tack för förtroendet att som ordförande få delta i kampen tillsammans med dig!

Ylva Löwenborg,
Ordförande i sektionsstyrelsen

Kan en Postkodlott bidra till ett öppnare och friare samhälle?

Det kanske låter konstigt, men på sätt och vis kan en lott faktiskt bidra till ett öppnare och friare samhälle. Eftersom hela överskottet från Postkodlotteriets försäljning går till 61 viktiga organisationer, bland andra Amnesty International som kämpar för att stärka de mänskliga rättigheterna. Tack vare alla som har eller har haft en Postkodlott har Amnesty hittills fått ta emot 247 miljoner kronor.

Det är det allra bästa med Postkodlotteriet.

Men det finns en sak till som är väldigt bra, och det är att du kan vinna tillsammans med dina grannar, samtidigt som du bidrar.

Visste du att nästan en miljon människor i Sverige är med i Postkodlotteriet? Det är fantastiskt, vilken kraft! Nästan en miljon människor som delar drömmen om att vinna stort – och drömmen om en bättre värld.

Rickard Sjöberg är programledare och vinstudlare i Postkodlotteriet.

Köp lott eller läs mer på postkodlotteriet.se

Åldersgräns 18 år. Gå in på stodlinjen.se om du eller en anhörig spelar för mycket. Mer info på postkodlotteriet.se

ANNONS

AMNESTY PÅ MR-DAGARNA!

Den 14–15 november arrangeras MR-dagarna i Skellefteå med temat Rättigheter i omställningens tid. Vill du veta mer om viktiga begrepp i kampen för klimaträttvisa, hur omställningspolitiken påverkar samers mänskliga rättigheter och kulturella överlevnad, eller vilka frågor som behöver lösas när det kommer till minoritetspolitiken – kom då och lyssna på våra intressanta samtal och föreläsningar.

VÅRA SEMINARIUM

RÄTTVIS OMSTÄLLNING I SÅPMI?

Panelsamtal: Torsdag 14 november 2024, 10:30-11:30

RÄTTIGHETSAKTIVISAM BLAND NATIONELLA MINORITETER OCH URFOLK UNDER OMSTÄLLNINGENS TID

Panelsamtal: Torsdag 14 november 2024, 12:30-13:30

AMNESTYS LILLA BEGREPPSSKOLA: KLIMATRÄTTVISA OCH URFOLKSRÄTT

Miniseminarium: Torsdag 14 november 2024,
15.30-16.00

Läs mer och köp dina biljetter på: www.amnesty.se/mrdagarna

AMNESTY
INTERNATIONAL

